

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

**1923 NÜFUS MÜBADELESİNDE GÖÇ
PSİKOLOJİSİNİN KÜLTÜREL YANSIMALARI: NEA
SİNASOS ÖRNEĞİ**

Gönül Merve FİDAN

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2023

1923 NÜFUS MÜBADELESİNDE GÖÇ PSİKOLOJİSİNİN KÜLTÜREL
YANSIMALARI: NEA SİNASOS ÖRNEĞİ

Gönül Merve FİDAN

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2023

TEŐEKKÖR

Yüksek Lisans eğitiminim ve tez çalışma sürecim boyunca engin bilgisi ve sonsuz sabrı ile desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Halil İbrahim ÜNSER'e, tez jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya TEMİRCAN ve Doç. Dr. Bahtiyar ASLAN'a, kıymetli desteklerinden dolayı Despoina BOUGİOUKMANOU, Tefik BALTA ve Leyla KAPLAN'a, iş arkadaşlarıma ve canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

FİDAN, Gönül Merve. *1923 Nüfus Mübadelesinde Göç Psikolojisinin Kültürel Yansıması*, Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir, 2023.

Mübadele, bireylerin kimlik algılarını, benlik saygılarını, uyum süreçlerini, sorunlarla başa çıkabilme mekanizmalarını etkileyen ve kitlesel etki alanına sahip bir zorunlu göç türüdür. Bu etki hali ise mübadillerin soyut ve somut olan kültürel değerlerini etkilemektedir. Bu çalışmada mübadele dönemi öncesi Nevşehir'in Sinasos adı verilen yerleşim yerinde yaşayan halkın 1923 yılında ilan edilen zorunlu göç kapsamında Yunanistan'a yerleşmesi ve bu siyasi kararın sonuçlarının insan yaşamına ve deneyimine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Kavramsal çerçevenin ardından mübadele sürecinin bireylerin yaşantısına olan etkisi soyut ve somut olan kültürel öğeler incelenerek tespit edilmiştir. Soyut olan kültürel öğeler kapsamında kültürel bağların yerleşim yerinin ismini, bölge yapısını, anıt ve kitabe yapısını belirlemedeki etkisi; somut olan kültürel öğeler kapsamında ise kültürel bağların mübadillerin türkü, ağıt ve şiirlerine yansıması incelenmiştir.

Çalışmada siyasi kararlar sonucu gerçekleşen Türk-Yunan mübadelesinin “vatan” yerine koydukları evlerinden ayrılmak istemeyen Türkçe konuşan Karamanlıları psikososyal açıdan etkilediği tespit edilmiştir. Bu etki ise soyut ve somut olan kültürel öğelere yansımaktadır. Farklı dil, kültür ve yaşantının bulunduğu Yunanistan'a göç eden mübadiller uyum sorunlarıyla karşılaşmıştır. Uyum süreci geciken bireylerde yalnızlaşma, kendini yaşantılardan yalıtma, benlik saygısının ve kimlik bütünlüğünün sarsılması, aidiyet duygusunun oluşmaması gibi psikososyal etkilenmeler görülmüştür. Yazılı metinlerde görülmektedir ki toplumsal yapının değişikliği ve bireylerin mübadil kimliği günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmelerinde dahi engel yaratmaktadır. Çalışmada ikincil kaynaklardan, yazılı metinlerden ve görsel öğelerden faydalanılmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde nitel araştırma veri analiz biçimlerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Mübadele, Göç Psikolojisi, Sinasos, Nea Sinasos, Kültür.

ABSTRACT

FİDAN, Gönül Merve. *Cultural Reflections of Migration Psychology in the Population Exchange of 1923: The Case of Nea Sinasos*, Master's Thesis. Nevşehir, 2023.

Exchange is a form of forced migration that affects individuals' sense of identity, self-esteem, adaptation, and coping mechanisms and has a mass impact. This state of impact affects the intangible and tangible cultural values of the exchanged. In this study, it is aimed to analyze the people living in the settlement called Sinasos in Nevşehir before this terrible Population Exchange Period, settled in Greece within the scope of forced migration announced in 1923 and the results of this political decision had its components on human life and experience. After the conceptual framework, the effect of the exchange on the lives of individuals has been determined by examining the abstract and concrete cultural elements. Within the scope of intangible cultural elements, the effect of cultural ties on the name of the settlement, the regional structure, the settlement of monuments and inscriptions; and also within the scope of concrete cultural elements, the reflections of cultural ties on the folk songs, laments and poems of the exchanged people were examined.

In the study, it has been detected that the Greek-Turkish Exchange, which was a result of political decisions, psychosocially affected Karamanlis, who did not want to be separated from their homes, which they called their "homeland". This effect, on the other hand, is reflected in the cultural elements that are abstract and concrete. The exchanged who migrated to Greece, where a different language is spoken, with also a different culture and lifestyle, faced difficulties in the adaptation process. Psychosocial effects such as loneliness, isolation from their own lives, deterioration of self-esteem and identity image, and lack of belonging have been identified in individuals who have gone through the adaptation process. As seen in the written texts, change of social structure and the personality of exchanged individuals creates obstacles even in their daily life activities. In the research, secondary sources, written texts and visual elements are added. Additionally, document analysis method was used within the framework of qualitative research approach. Content analysis technique, one of the qualitative research data analysis forms, was used in the analysis of the data.

Keywords

Exchange, Migration, Psychology, Sinasos, Nea Sinasos, Culture.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM	4
1923 NÜFUS MÜBADELESİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	4
1.1. MÜBADELE KAVRAMI	4
1.2. MÜBADELE ÖRNEKLERİ VE 1923 TÜRK-YUNAN NÜFUS MÜBADELESİ	5
1.3. KARAMAN TÜRKLERİ VE SİNASOS MÜBADELESİ	13
2. BÖLÜM	19
GÖÇ KAVRAMI VE GÖÇ ARAŞTIRMALARININ PSİKOSOSYAL BOYUTU	19
2.1. GÖÇ KAVRAMI	19
2.2. GÖÇÜN NEDENLERİ	22
2.3. GÖÇÜN SONUÇLARI	24
2.4. GÖÇÜN TÜRLERİ	25

2.5. GÖÇ KURAMLARI	28
2.6. GÖÇÜN PSİKOSOSYAL BOYUTU	31
2.7. GÖÇ İLE İLGİLİ PSİKOLOJİK YAKLAŞIMLAR	36
3. BÖLÜM.....	40
KÜLTÜREL UNSURLARIN İNCELENMESİ.....	40
3.1. SOMUT KÜLTÜREL ÖGELER	41
3.2. SOYUT KÜLTÜREL ÖGELER	61
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	83
EK-1. ORJİNALLİK RAPORU.....	92

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

Akt.: Aktaran

ASB: Akut Stres Bozukluğu

C: Cilt

Çev.: Çeviri

DOI: Dijital Object Identifier

Ed.: Editör

IOM: International Organization for Migration

KHO: Kara Harp Okulu

km: Kilometre

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı

ORSAM: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

S.: Sayı

s.: Sayfa

ss. veya pp.: Sayfa Aralığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

t.y: Tarih yok

vb.: Ve benzeri

yy.: Yüzyıl

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Göçün ve Genel Mental Rahatsızlıkların Etiyolojik Modeli.	33
--	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Lozan Konferansı'nda çekilmiş bir fotoğraf.	10
Şekil 2: Yunanistan'a gönderilen mübadiller.....	13
Şekil 3: Anadolu'dan ayrılan son Kapadokyalı kabile.....	18
Şekil 4: Nea Karvali yerleşimi.	40
Şekil 5: Nea Prokopi yerleşimi.....	40
Şekil 6: Nea Artaki'de sokak isimleri. Solda bulunan Küçük Asya Sokağı ve sağda bulunan İstanbullular Sokağı.....	41
Şekil 7 Yunanistan'a göç etmiş bireylere sunulan geçici barınma çözümleri.	42
Şekil 8: Sinasosların mübadele sonrası Yunanistan'da yerleştiği mübadil evi örnekleri. İlk evin sağ üst kısmında Çanakkale Sokağı yazan bir tabela bulunmaktadır	43
Şekil 9: Nea Sinasos	44
Şekil 10: Günümüzde Nea Sinasos Yerleşimi Arazisi	45
Şekil 11 Eğriboz Adası Nea Sinasos köyü kuruluş yerleşimi.....	45
Şekil 12: Mübadele öncesi Sinasos'un yerleşim planı (Konstantinos Eleni Kilisesi, köy ortası-pazaryeri, köy kahvesi mekansal örgütlenmesinden oluşan köy meydanı).....	46
Şekil 13: Mübadele sonrası ve günümüzde Nea Sinasos'un yerleşim planı (dini yapı (kilise, park-meydan, kafe (köy kahvesi) örgütlenmesinden oluşan köy meydanı)	47
Şekil 14: Saint Nicholaos Kilisesi inşaatı	48
Şekil 15: 1924 yılı Sinasos'ta bulunan Panayia Kilisesi.....	49
Şekil 16: 1924 yılı Sinasos'ta bulunan köy hamamı	49
Şekil 17: Günümüzde Nea Sinasos merkez kilisesi-Saint Nicholas Kilisesi	50
Şekil 18: Sinasos'ta yer alan Nicholoas Kilisesi	51
Şekil 19: Nea Sinasos'ta yer alan Saint Nicholaos Kilisesi	51
Şekil 20: Nea Sinasos – İstea arasında bulunan konut örnekleri.....	52
Şekil 21: Sinasos'ta bulunan Konstandinos Eleni Kilisesi üzerinde bulunan yazıt	53
Şekil 22: Nea Sinasos'ta bulunan Saint Nicholaos Kilisesi üzerinde bulunan yazıt.....	54
Şekil 23: Nea Sinasos'ta köyün girişinde bulunan Sinasos Anıtı. Anıtın üzerinde bulunan yazı ise "Sinasosluların Hatırası" anlamına gelmektedir.....	55
Şekil 24: Mübadele sürecinde Sinasos'tan Nea Sinasos'a taşınan duvar halısı	56
Şekil 25: Mübadele sürecinde Sinasos'tan Nea Sinasos'a taşınan duvar saati	56
Şekil 26: Mübadele sürecinde Sinasos'tan Nea Sinasos'a taşınan avize	57

Şekil 27: Sinasoslu Makrina Papadopulu'ya ait arhaleç ve entari	58
Şekil 28: 1948 yılında Nea Sinasos'ta düzenlenen şenliklerde dans eden Nea Sinasoslu ve Sinasoslu insanlar	60
Şekil 29: Nea Sinasos'ta düzenlenen şenliklerde dans eden Nea Sinasoslu ve Sinasoslu insanlar	59

GİRİŞ

Göç yüzyıllardır hayatımızda yer alan ve etkisi göç alan ve veren ülkelerde, şehirlerde derinden hissedilen bir unsurdur. Göç, mekânsal bir yer değiştirme hali ile göç alan ve veren halkın sosyal yapısını ekonomisini ve kültürel durumunu farklılaştırabilen bir etkiye sahiptir (Sağlam, 2006: 34). Göçü sadece bireylerin gönüllü ya da zorunlu olarak mekânsal bir değişim yaşadığı bir süreç olarak tanımlamak eksik olacaktır. Göç sonucunda kişi sadece taşıyabileceği eşyaları değil yaşam deneyimlerini, yaşama şekillerini, lisanlarını, kültürlerini, yaşadıkları güzel anları ve yaşamının hayalini kurduğu anları da yanında götürmektedir. Ancak bu süreç her zaman planlandığı gibi gitmeyebilmekte ve zorunlu şartlara uyum sağlamak gibi ciddi bir problem ortaya çıkabilmektedir. Bu yer değiştirme süreci ise insanlığın doğuşundan bu yana devam etmektedir (Karakaya, 2020: 97).

Mübadele göçü, göçün türleri arasında değerlendirilmektedir. Mecburi göç sayılan bu göç türü bireyi ekonomik, siyasi, kültürel olarak etkilemektedir (Sepetçioğlu, 2014: 52-54). Türk-Yunan nüfus mübadelesi ise geçmişten günümüze yansımalarını görmekte olduğumuz önemli mübadelelerden biridir. Lozan Antlaşması ile çözülmesi gereken azınlık sorununa çözüm yolu olarak mübadele fikri bulunmuş, imzalanan protokol ile Anadolu'da bulunan Rumlar ve Yunanistan'da bulunan Türkler yer değiştirmişlerdir. Milli kimliğe göre yapılan mübadelede Hristiyanlık dinini benimseyen ancak Türkçe konuşan Karamanlı Türkler de mübadeleye dahil edilmiştir (Ağca, 2006: 4-5). Mübadele süreci insanların zorunluluklarından dolayı ortaya çıkması sebebiyle başlı başına yıkıcı bir süreç olduğu için, vatanında azınlık sayılan ve yine Yunanistan'a gönderildiğinde mübadil olan Türkçe konuşan Rum halkı sürecin ekonomik ve psikolojik baskısını fazlaca hissetmiştir.

Çalışmanın ilk kısmında mübadelenin literatürdeki farklı tanımları incelenmiş, genel anlamda gerçekleşen ya da gerçekleşmesi planlanan mübadele örnekleri ele

alınarak 1923 Türk-Yunan nüfus mübadelesi nedenleri, imzalanan protokol ve sonuçları tarihi ayrıntılar da değerlendirilerek tartışılmıştır. Son olarak da Türkçe konuşan Karamanlı Rumlara dair genel bilgiler aktarılarak mübadele süreçleri ve Sinasos mübadelesinin ayrıntıları incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci kısmında göç olgusuna derinlemesine değinilmiştir. Göçün farklı araştırmacılar tarafından yapılan tanımları göstermektedir ki göç deneyimi aynı olsa bile insanların yaşantıları ve değerlendirmeleri farklı olduğu için tanımlarda farklı şekillerde olmuştur. Göç tipleri ile göç kavramının derinlikleri incelenmiş göçün nedenleri, sonuçları, göç kuramları ile beraber işlenmiştir. Türkiye’de gerçekleşen göçler ise genel olarak ele alınmıştır. Göçün psikososyal boyutları çalışmamızın temelini oluşturan kısımlardan olmuştur. Bireylerin yaşadığı uyum problemleri, travmatik olayı kavrama biçimleri ve psikolojik buhran durumu incelenmiştir ve göç ile ilgili psikolojik yaklaşımlarla ilişkilendirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü kısmında ise kültürel unsurlar incelenmiştir. Bu unsurlar soyut ve somut olan kültürel ögeler olarak sınıflandırılmıştır. Somut olan kültürel ögeler kapsamında öncelikle kültürel bağların yeni yerleşim yerinin ismini belirlemedeki etkisi incelenmiştir. Göç kapsamında yerleşim yerinin kurulduğu alan, bu alana verilen isimler bireylerin göç ettikleri bölgeye aidiyetlerini pekiştiren unsurlardandır. Somut olan kültürel ögeler kapsamında incelenen ikinci başlık ise kültürel bağların yeni yerleşim yeri bölge ve anıt yapısını belirlemede etkisi olmuştur. Bölgede kurulan şehir yapısı ve okulların, kiliselerin, ortak kullanım alanlarının ve hatta evlerin bile bireyin eski yaşantılarına olan özlemini gözler önüne sermektedir. Soyut olan kültürel ögeler kapsamında incelenen başlık kültürel bağların mübadillerin türkü, ağıt ve şiirlerine yansımaları olmuştur. Mübadele sürecinin yarattığı değişim sancılarını, eserlerini bir ses olarak kullanarak günümüze ulaştırmışlardır. Halâ mübadele festivallerinde benzer eserler gündeme gelmekte ve bu eserler mübadillerin torunları tarafından yaşatılmaktadır.

Farklı zamanlarda farklı milletlere göç etme durumu benzer yansımaları beraberinde getirmiştir. Bu yansımalar kültürel, sosyolojik, ekonomik ve siyasi olabileceği gibi psikolojik ve fizyolojik iyilik halini de derinden etkilemektedir. Göç durumu farklı şekillerde meydana gelebilmektedir. Genel olarak iç göç ve dış göç olarak sınıflandırılrsa da kavramlar bu başlıkların altında derinlemesine incelenmiştir. Çalışmamızda ise göçün dış göç sınıfına giren ve araştırmacılar tarafından siyasi bir göç türü olarak adlandırılan mübadele göçü incelenmiştir. Mübadele öncesi Nevşehir'in Sinasos adı verilen yerleşim yerinde yaşayan halkın 1923 yılında ilan edilen zorunlu göç kapsamında Yunanistan'a yerleşmek zorunda kalması ve bu siyasi kararın sonuçlarının insan yaşamı ve deneyimine etkisi incelenmiştir. Mübadele göçü ile beraber insan yaşamı ve deneyimleri değerlendirilirken sürecin tarihsel alt yapısı ve kronolojisinden bahsedilmekle beraber psikolojik ve kültürel yansımaları da incelenen temel unsurlardan olmuşlardır. Bu trajik sürecin psikolojik ve kültürel yansımalarına mevcut makaleler, kitaplar, dokümanlar, fotoğraflar, duvar yazıları ve dergilerden faydalanılarak ulaşılmıştır. Çalışmanın kapsamı Yunanistan'da bulunan Nea Sinasos yerleşimi bağlamında daraltılmıştır.

Göç olgusu günümüzde dahi yıkıcı etkileri olan zorlu bir süreçtir. Çalışmamızda bahsettiğimiz amaçlar doğrultusunda sorduğumuz temel sorular; mübadele döneminde zorunlu göçe maruz bırakılan Nea Sinasos'ta yaşayan halkın göç sonrası yaşadıkları zorlukların neler olduğu, bu zorluklarla nasıl baş ettikleri ve baş etme sürecinin psikolojik ve kültürel yansımalarının neler olduğu olmuştur. Göç sürecinin incelenmesi başlı başına zor ve kapsamlı bir süreçken mübadele göçü kapsamında dış göç yapmak zorunda kalan Türklerin adaptasyon süreçlerinin incelenmesi de büyük bir önem arz etmektedir. Literatürde bulunan çalışmalar incelendiğinde 1923 nüfus mübadelesinin genellikle tarihsel öneminin incelenmekte olduğunu görmekteyiz. Tarihsel önemi ile beraber Türkiye'ye göç eden mübadillerin şehir ayrımı yapılarak incelenen çalışmalar oldukça fazladır. Mevcut literatürden farklı olarak çalışmada kapsamı bir Yunanistan bölgesi olan Nea Sinasos olarak daraltmakla beraber Türkiye'den göç eden mübadiller incelenmiştir.

1.BÖLÜM

1923 NÜFUS MÜBADELESİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

1.1. MÜBADELE KAVRAMI

Mübadele olgusu, Türkiye'nin şu anki toplumsal yapısının oluşumunda da derin etkileri olan zorunlu bir göç türüdür. Mübadelenin pek çok tanımı olmakla beraber aşağıdaki tanım genel çerçeveye hemen hemen tüm boyutlarıyla temas etmesi bakımından önemlidir:

“İki ya da daha çok devlet arasında imzalanan bir protokol vasıtasıyla, hukuksal boyutu, coğrafyası, zaman aralığı, göç yolları ve araçları, taşınmazların durumu gibi meselelerin belirli esaslara oturtulmuş şekilde uygulandığı ve bunların (nüfusları değiş-tokuş edecek devletlerden oluşan) karma ve/veya uluslararası bir komisyon aracılığıyla yürütüldüğü ve/veya denetlendiği; göç ettirilecek nüfusun ırk, din, dil gibi bir takım niteliklerinin ve göç edilen yer(ler) ile iskân birimlerinin daha evvel tespit edildiği; hatta göçmenlerin iâşe, sağlık gibi ihtiyaçları için özel birimlerin kurulduğu, sistematik ve kurallar çerçevesinde hayata geçirilen zorunlu nüfus hareketine mübadele denir” (Sepetçioğlu, 2014: 54).

Menşei Arapça olan ve “bedel” sözcüğünden türeyen mübadele aynı zamanda “değişim” manasınada gelmektedir. Mübadil kavramı ise mübadele sonucu yani bir bedel uğruna değişimi deneyimlemiş kimselere verilen isimdir (Develioğlu, 2004). Bu bedel karşılıklılık esasına dayalı olarak varlık kazanmakla beraber, bu çalışmanın temel konusu göz önünde bulundurulduğunda göç etmiş olmanın beraberinde getirdiği psikolojik yük ve bunun kültürel yansımalarının bu bedelin bir görünümüne işaret ettiğini ifade etmek mümkündür.

Osmanlı Devleti'nde halk, din farklılığı temelinde biçimlenmiş olan milletler bakımından heterojen bir yapı arz etmekteydi. Bu durum ortak Osmanlı kültürünün oluşmasının önünde büyük bir engel teşkil etmiştir (Budak, 2010: 129). Zamanla milliyetçi ayaklanmaların varlık kazanmasının da bir açıdan zemini olarak işlev görmüş olan ortak kültürün gelişmemesi, orta yolu bulmak adına imzalanacak sözleşmeleri ve antlaşmaları beraberinde getirmiştir (Terzioğlu, 2020: 9).

1.2. MÜBADELE ÖRNEKLERİ VE 1923 TÜRK-YUNAN NÜFUS MÜBADELESİ

İnsanoğlu yazılı ve sözlü tarihin başlangıcından beri hayatlarını daha konforlu idame ettirebilmek için en verimli yaşam şartlarına ulaşabilecekleri yerleşim yerlerini aramışlardır ve bulduklarında konforlu ve verimli yaşayacaklarına inandıkları toprakları ele geçirmek için mücadele etmişlerdir. Bu süreğen durumlar içerisinde Türkler de doğal göç hareketlerinde bulunmuş, mücadele etmiş, sözleşmeler imzalamıştır (Kara, 2010, 187).

Zorunlu mübadele örneklerinden ilk mübadele Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi sanılsa da karşılaşılan ilk nüfus mübadelesi Osmanlı Devleti ve Bulgar Krallığı arasında gerçekleşmiştir. Mübadele fikri düzenlenen İstanbul Antlaşması'nın sözleşme maddelerine eklenmiştir. Anlaşmanın ilgili maddesi gereğince ortak sınırın 15 km içinde Bulgar ve Müslüman halkın mevcut servetleriyle beraber yer değiştirmesi kararı alınmıştır (Önder, 1991). İmzalanan protokolde birçok ayrıntı titizlikle değerlendirilmiş; öyle ki mübadillerin gönderilecekleri şehirlerle beraber kalacakları evler ve gönderilecekleri araçlar da kararlar arasında yerini almıştır. Anlaşmada ortak sınırın 15 km içinden bahsedilmiş olsa da dönemin hükümeti güvenliği sağlamak adına Doğu Trakya'da bulunan bütün Bulgar halkı mübadeleye dahil etmiştir. Böylelikle toplamda 46.764 Bulgar 48.570 Müslüman mübadele ettirilmiştir (Sepetçioğlu, 2014: 53).

Bir diğer mübadele fikri ise Balkan Muharebesi sonunda 14 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşması görüşmelerinde ortaya atılmıştır. Yunanistan yayılmacı politikası sebebiyle kurulduğu ilk yıllardan itibaren 1913 görüşmelerinin temelini atmaya başlamış, Batı Anadolu'da nüfusunu artırmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti aleyhine olan bu yayılmacı politika megali idea şeklinde tanımlanmaktadır. Megali idea kavramını Yunan Başbakanı Kolettis şu şekilde tanımlamıştır:

“Yunanistan Krallığı, Yunanistan değildir; sadece bir parçası, en küçük, en yoksul bir parçasıdır. Yunanlılar, sadece Krallık içinde oturanlar değildirler, aynı zamanda Yanya'da ya da Selanik'te, Serez'de, ya da Edirne'de, İstanbul ya da Trabzon'da, Girit ya da Sisam Adası'nda, Yunan tarihine ya da Yunan ırkına bağlı başka yerlerde oturanlar da Yunanlıdır.

Helenizmin iki büyük merkezi vardır: Krallığın başkenti Atina'dır. İstanbul, büyük başkent, bütün Yunanlıların kenti, düşü, umududur" (Çetin, 2010: 150-151).

1912'de Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne karşı başlattığı başkaldırını takip eden Bulgaristan ve Sırbistan başkaldırısı megalı ideayı destekleyen unsurlardan olmuştur. Balkan harplerinin ilk aşaması Osmanlı Devleti'nin Midye-Enez sınırının batısında kalan tüm vilayetlerini kaybedildiği, Arnavutluk'u bağımsız olduğu ve Yunanistan'ın Edirne ve birçok ili alarak Ege denizine çıkabildiği Londra Antlaşması ile kapanmıştır (Halaçoğlu, 1990: 26-27).

Balkan devletlerinin I. Balkan Harbi sonucunda oluşan yeni sınırlar hususunda anlaşmaya varamamaları durumu ise II. Balkan Harbi'ni doğurdu. Diğer Balkan devletlerinin Bulgaristan'a savaş açması durumundan faydalanan devlet ise Osmanlı Devleti oldu. Osmanlı Devleti I. Balkan Harbi sonucu kaybettiği Edirne'yi geri alabildi. Bükreş Antlaşmasıyla Balkan devletleri kendi aralarındaki husumeti nihayete erdirirken İstanbul Antlaşması'yla Bulgaristan ve Osmanlı Devleti arasında bulunan Edirne ve sınırlar sorunu nihayete erdi. Meriç Nehri, Türkiye ve Bulgaristan arasında sınır kabul edildi ve Kırklareli ile Edirne Osmanlı Devleti'ne verildi (Çetin, 2010: 151).

Adalar sorunu Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasında Atina Antlaşması'nın imzalanma sürecini uzatmıştır. Osmanlı Devleti Ege adalarından vazgeçmek istemezken Yunanistan ise işgal ettiği bu yerleşimlerden vazgeçmek istememekteydi. Güçlü devletlerin araya girmesiyle iki devlet arasında sonuçlanamayan kriz son bulmuş ve Atina Antlaşması'nın imzalanma kararı alınmıştır. Girit Yunanistan'a bırakılırken büyük problemlere ve anlaşmazlıklara neden olan adalar sorunu ise Osmanlı Devleti aleyhine sonuçlanmıştır (Halaçoğlu, 1990: 32-33). Mübadele fikrinin mevcut gündemde değerlendirilmesi ise Venizelos ve Osmanlı'nın Atina Konsolosu Galip Kemali Söylemezoğlu arasında yapılan görüşmede 20 Mayıs 1914'te olmuştur. Osmanlı Devletinin Yunanistan'a sunduğu mübadele şartları aşağıdaki gibidir:

- “Trakya’da ve İzmir Vilayetindeki Rum köylerinin halkı Boğazlara kadar, Makedonyalı ve Epirli Müslümanlara karşı mübadele edilecek. Mübadele tam bir uzlaşmayla iki hükümetin koruması altında yapılacak.
- İki hükümet tarafından atanan dört üyeden oluşan muhtelit bir komisyon, mübadeleyi gerçekleştirmek, kırsal kesim halkının taşınabilir ve taşınmaz mallarını tespit etmek, mübadelenin düzenliliğini ve göçün güvenliğini sağlamak için gerekli tedbirleri almakla görevlendirilecek.
- Komisyon, İzmir ya da Selanik’te bulunacak ve zorunlu alt kurulu oluşturma yetkisine sahip olacak.” (Çetin, 2010; 156).

Yunanistan’ın önerleri ise şu şekildedir:

- Trakya’da ve İzmir ilinde Rum köylerinin halkı, Boğazlara kadar, göç etme isteklerinin saptanmasından sonra Makedonyalı ve Epirli Müslümanlarla mübadele edilecek.
- Mübadele tam bir uzlaşmada, iki hükümetin koruması altında yapılacak.
- İki hükümet tarafından atanan dört üyeden oluşan muhtelit bir komisyon, mübadele etmek için kırsal kesim halkının taşınır ve taşınmaz mallarını tespit etmek ve mübadelenin düzenliliğini ve göçün güvenliğini sağlamak için gerekli tedbirleri almakla görevlendirilecek. Ayrıca, bu komisyon özellikle, göçmenlerin yola çıkış zamanı, göç edilecek yerin belirlenmesi gibi mübadelenin özel koşullarını da saptayacak.
- İzmir ya da Selanik’te bulunacak bu komisyon, alt komisyonlar oluşturma yetkisine sahip olacak.
- Göç etme, halkın doğal isteklerinin saptanmasına bağlı olarak, evlerini aynı zamanda terk eden Makedonyalı ve Epirli Müslümanların varlıkları gibi, evlerini önceden terk eden Trakyalı ve Anadolu Rumların varlıklarının değerlendirilmesi, doğrudan karşılıklı bir saptama ile olacak ve olağanüstü bir alt kurulun sorumluluğunda yapılacak (Çetin, 2010 ;157).

Komisyonların kurulduğu, toplantıların yapıldığı Trakya ve Batı Anadolu Ortadoks Rum nüfus ile Makedonya ve Epir’de bulunan Müslümanların değişimini esas alan mübadele fikri karara bağlanamamıştır. Nedeni ise Yunan kamuoyunun karşı koyuşu ve I. Dünya Savaşı krizinin aşılama olması olmuştur (Ağanoğlu, 2001: 123-138; Dündar, 2008: 216-246). Bu iki mübadele düşüncesinden biri hayata geçememiş olsa da Türk-Yunan mübadelesinin temel hatlarını oluşturma konusunda emsal teşkil etmiştir.

Karara bağlanan ve ülke gündemini en çok etkileyen mübadele ise yine Yunanistan ve Türkiye arasında gerçekleşmiştir. Mübadelenin, Türkiye’nin sürecin başından beri aklında olan bir fikir olduğu görülmektedir. Öyle ki dönemin Dış İşleri Bakanı Yusuf Kemal Tengirşek halkların değiş tokuşu fikrini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Avrupa’da bizim aleyhimize düşmanların kullanabileceği en büyük silah bu ekalliyetler silahıdır. Binaenaleyh ben ikinci gün kendisine (yani Lord Curzon’a) gittim ve ilk evvel

kendisine ekalliyetlerden bahsettim ve bunu ikiye ayırdık. Rum ekalliyetleri için mübadele esasını teklif ettim ve dedim ki “Biz, devamlı bir sulh istiyoruz ve bunun için bu suretle bizi onlardan, onları bizden emin kılmaktır. Bundan sonra bizde kalacak Rumlarda harici bir fikir vardır. Bir gün Türkiye’yi parçalayacağız, burayı oraya (Yunanistan’a) raptedeceğiz. Buraların Türkiye’de kaldığı sabit olmalıdır ki, birbirimizin elini tutalım. Birbirimizle iyi geçinelim. Bundan iyisi ise onları rahat yaşayabilecekleri yerlere göndermek ve Müslümanları da rahat yaşayabilecekleri bir yere celbetmek lazımdır” (Sezer, 2012, s. 20).

Yunan Hükümetinin yayılcı politikası ise Kurtuluş Savaşı’na kadar devam etmiştir. Kurtuluş Savaşı sonucunda 1 milyon Rum Yunanistan’a gönderilmiştir. Kalan Rumların durumu ise Lozan Konferansında imzalanacak olan bir protokol ile sonuçlanacaktır (Bozdağlıoğlu, 2017: 10). Kurtuluş Savaşı sonrası Mudanya Mütakkeresinde İngiltere Dış İşleri Bakanı Lord Curzon barış konferansı fikrini ortaya atmıştır. Ankara, konferansın Yunanlıların yenilgi aldığı İzmir’de olmasını önerse de müttefiklerin ısrarı üzerine İsviçre’nin Lozan kentinde yapılması planlanmıştır.

Lozan’da yapılacak bu konferans için İtilaf Devletleri iki adet davetiye göndermiştir. Bu davetiyelerden biri İstanbul Hükümeti diğeri ise Türkiye Büyük Millet Meclisi içindir. İkilik çıkarmayı hedefleyen İtilaf Devletleri’nin davetine İstanbul Hükümeti Başkanı Tefik Paşa’nın meclis ile ortak hareket edileceğini bildirdi. Bu kararın sonrasında ise Saltanat kaldırılması onaylandı. Konferans yaklaşık 8 aylık bir zaman dilimi içinde çok uzun süren bir görüşme olarak tarih sayfalarında yerini aldı. Mudanya başarısından dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi İsmet Paşayı ve bir Temsil Heyetini görevlendirdi. Temsil Heyetinde Dışişleri Bakanı İsmet Paşa, Sağlık Bakanı Dr. Rıza Nur Bey, Eski Maliye Bakanı Hasan Bey bulunmaktaydı (Arslaner, 2016: 55-56). Lozan Barış Konferansı ilk görüşmelerde bir karara bağlanamaması sebebiyle sonlandırılmıştır. Karara bağlanamama sebepleri ise kapitülasyonların kaldırılmama durumu, Osmanlı Devleti’nin borçları ve boğazlar sorunu olmuştur. Tekrar bir savaş çıkmaması adına yüksek diplomatik değerlendirmeler yapan devletler tekrar masaya oturma kararı almıştır. İkinci görüşmelerde daha ılımlı bir hava hâkim olmuştur. Osmanlı’nın borçları ve kapitülasyonlar konusunda Temsil Heyeti bir başarı kazanmıştır (Gencer & Özel, 2014: 77-78).

Milletler Cemiyeti konferanstan önce göç komiyonu başkanı Dr. Nansen’i göç ve mübadele sürecini takip etmesi, halihazırda çıkan problemlere müdahale edebilmesi için görevlendirmiştir. Nansen mübadele hususunda Türkiye’ye İstanbul’da bulunan Rumlar mübadeleye dahil edilmeden Yunanistanda bulunan müslümanlar ile Türkiye’deki Rumların mübadelesini önermiştir. Ankara İstanbul Rumlarının da mübadeleye dahil olması gerektiğini başlarda onaylamasa da anlaşmada onaylanan hususlardan biride bu olacaktır. Yunan Hükümeti bu süreçte geç edenlerin ülkeye yarattığı toplumsal ve ekonomik baskıdan bahsederek üç yüz elli bin Türk vatandaşın Anadolu’ya gönderilmesini savunmaktaydı. Nansen Temsil Heyeti’nin ve Yunan Hükümeti’nin savlarını değerlendirerek bir rapor ortaya koydu (Bozdağlıoğlu, 2017: 16). Nansen raporunu paylaşacağını ancak raporun genel hükümleri içerdiğini ve ayrıntılar ile Karma oluşturulan bir komisyonun değerlendirme yapmasını önerdi. Karma komisyonda ise Türk ve Yunan temsilcileriyle beraber Milletler Cemiyeti’nden görevlendirilecek iki temsilci bulunmasını önerdi. Bu durum Türkiye’nin Milletler Cemiyeti’ne üye olmamasından dolayı Temsil Heyeti tarafından olumlu karşılanmadı (Kayam, 1993: 587). Görüşmelerde mübadele konusu “ülke ve askerlik sorunları komisyonu” tarafından incelenmiştir. Nansen çalışmaları doğrultusunda mübadelenin her iki ülke için gerekliliğini savunmuş ve hem Yunanistan’nın hemde Türkiye’nin ağır ekonomik yükümlülüklerin altında kaldığını belirtmiştir (Karataş, 2004: 30-41).Türk heyeti içinde bulunan Dr. Rıza Nur “Türkiye’yi asırlardan beri zaaf sebebi olan, isyanlar yapan, ecnebi devletlere alet olan unsurlardan kurtarmak yeknesak Türk yapmak en mühim şeydi... Ağır emsalsiz iş. Kabul ettirilmesi, hatta teklifi bile pek çok güçtü. Allahtan onlar teklif ettiler” (Nur, 1967: 1041) diyerek halkların değişimi hususundaki fikrini seneler sonra bu şekilde belirtmiştir.

Temsil Heyeti ve Yunan Hükümeti mübadele kararları hakkından genel olarak mutabık kalmış olsalar da görüşmenin ilerleyen zamanlarında bazı fikir ayrılıkları söz konusu olmaya başlamıştır. İlk fikir ayrılığı ise İstanbul Rumları ve Batı Trakya Müslümanları için olmuştur. Temsil Heyeti Bat Trakya Müslümanlarından vazgeçmek istememesine karşılık Yunan Hükümeti ’de İstanbul Rumlarının mübadele kapsamına girmemesini talep etmişlerdir. İkinci fikir ayrılığı ise Yunan Hükümetinin mübadelenin

istek dahilinde değerlendirilmesini savunurken Temsil Heyeti mübadelenin mecburi olması gerektiğini belirtmişlerdir (Kodaman, 2008: 11).

Şekil 1: Lozan Konferansı'nda çekilmiş bir fotoğraf (Ulubay, 2021: 22).

Lozan Görüşmeleri devam ederken zorunlu mübadelenin kararının netleşmesi adına Ülke ve Askerlik Komisyonunun desteğiyle 1923'te "*Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Mukavele ve Protokol*"ü imzalanmıştır (Çapa, 2001: 29-30). Protokolün birinci ve ikinci maddesinde genel bilgilendirme mevcuttur:

“Madde 1. Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyrukları ile Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine girişilecektir. Bu kimselerden hiçbiri, Türk Hükümetinin izni olmadıkça Türkiye'ye ya da Yunan Hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan'a dönerek orada yerleşemeyecektir.

Madde 2. Birinci maddede öngörülen mübadele:

a) İstanbul'da oturan Rumları (İstanbul'un Rum ahalisini);

b) Batı Trakya'da oturan Müslümanları (Batı Trakya'nın Müslüman ahalisini) kapsamayacaktır. 1912 Kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul Şehremaneti daireleri içinde, 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş (établis) bulunan bütün Rumlar, İstanbul'da oturan Rumlar sayılacaklardır. 1913 tarihli Bükreş Antlaşması'nın koymuş olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş tüm Müslümanlar Batı Trakya'da oturan Müslümanlar sayılacaklardır.” (Meray, 1970: 317-385).

Madde 1’de mübadelenin dini unsurlardan bağımsız olmadığı gözükmektedir. Ayrıca sözleşmenin Yunanistan’ın isteğe bağlı mübadele fikrine karşı zorunlu mübadele kararı alınarak ilk maddeye eklenmesi de dikkat çekmiştir. Yine aynı madde de yaşantının zorunlu göç kapsamına girmesine rağmen düzensiz olmayacağı bilgisi verilmektedir. Madde 2’de ise mübadelenin kapsamayacağı yerleşimler ve kapsamın içine dahil olmayan halk hakkında bir karar mevcuttur. İlgili madde kısmen Türk heyeti fikirlerinin benimsediği bir kararı içermektedir. Her iki milletinde taleplerine karşılık bulan protokol dini anlamda da planlanan şekilde ‘*eşitlenmeyi*’ sağlamıştır.

Temsil Heyeti tarafından protokol kapsamında yapılan değerlendirmelerde bazı istisnai uygulamalara gidilmektedir. Bu istisnai uygulamalar 3 ana başlıkta değerlendirilmektedir. İlki özel nedenlerle istisna edilenler, ikincisi askeri nedenlerle istisna edilenler, üçüncüsü ise mübadelesi tecil edilenlerdir. Özel nedenlerle istisna edilme koşulları şunlardır:

1. Aslında Ortodoks Rum olan ancak protokolün imzalanması süreci öncesinde Müslümanlığa geçmiş olanlar
2. Protokolün imzalanması süreci öncesinde Müslümanlığa geçmemiş ancak bir Müslüman ile evlenmiş kadınlar
3. Mübadele kapsamına dahil olmayan Müslüman olmayan erkeklerle protokolün imzalanması süreci öncesinde evlenen Rum Ortodoks kadınlar özel nedenlerle istisna edilecekler kapsamında değerlendirileceklerdir.

Askeri nedenlerle istisna edilenler milli mücadele sürecinde yardımcı olan kişileri kapsamaktadır. Mübadelesi tecil edilenler ise mübadele edilesi sürecinde sorunların yaşanacağı öngörülen sağlık sorunları bulunan kişileri kapsamaktadır (Öksüz, 2000: 759-761).

Protokolün imzalanması sonrasında lisanı Rumca ve Türkçe olan halk taşınabilir ve değerli eşyalarıyla mübadele kentlerine yolanmıştır. Süreç ne kadar planmış olsa da, yerleşim yerleri eski ülkesinde çevresine ve yaşantısına uygun seçilse de, mübadillerin

ulaşımı, yerleşimi, aktif ve verimli bir hale getirilmesi için çalışmalar yapılmış olsa da süreç içerisinde usulsüzlük, olumsuz olaylar yaşanmıştır.

Bu zorunlu göç sonrasında Ortadoks Rumlar'da da Müslüman Türkler'de de arkalarında bıraktıkları '*vatanlarına*' duydukları hasreti defalarca kez ifade etmiş ve yaşantılarına yansıtmıştır. Oyle ki çeşitli öyküye, efsaneye, ninniye ve ağıta konu olmuştur (Aysal, 2017: 14-15). Nüfus değişimi siyasetçiler için iyi bir fikir olsa da değişim sonrası oluşan durum tahmin edilemeyen toplumsal, ruhsal ve ekonomik sorunları ortaya çıkarmıştır. Sürecin gelenler ve gidenler tarafından mutlak bir sevinç ile karşılanması ve kolay adapte olabilme ihtimalleri hakikatten uzaktır (Akt. zgn & Hamaloğlu, 2019: 56).

Şekil 2: Yunanistan'a gönderilen mübadiller (Aysal, 2017: 26).

1.3. KARAMAN TÜRKLERİ VE SİNASOS MÜBADELESİ

Türk köylerinde, kasabalarında yaşayan ana dili olarak Türkçeyi kabul edip konuşan ancak yazılı metinlerde kendilerini Grek alfabesiyle ifade eden ve din olarak Hristiyanlığı benimseyen kişilere Karamanlılar denmektedir. Karamanlı ismi 20. yüzyılın başlarında genellikle Anadolu'da hayatını idame ettiren Hristiyan Türkler için kullanılmaktadır ve Osmanlı Devleti'nin varoluş sürecinde Müslüman olan Türklerle beraber hayatlarına devam etmiştir. Mübadele sürecine kadar genellikle Niğde, Nevşehir, Karaman, Kayseri, Konya ve Trabzon-Silifke hattında bulunan şehirlerde yaşamışlardır. Türk araştırmacıların birçoğu Karamanlıların Türk olduğunu belirtirken, Yunan araştırmacıların birçoğu ise Karamanlıların Rum olduklarını savunmuşlardır. Yine araştırmacıların bir kısmı kullanılan alfabenin Yunan alfabesi olmasının özlerini yansıttığını ve Karamanlı Rumlar olduklarını savunurken çoğu Türk araştırmacılar geçmişten günümüze Türk milletinin birçok alfabeyi kullanarak yazılı eserlerini ortaya çıkardıklarını ve Grek alfabesinin de bu alfabelerden biri olduğunu savunmaktadır (Ağca, 2006: 3-5). Karamanlıların Grek ya da Türk olma durumları araştırmacılar tarafından halen belirsizliğini koruyan bir husustur. Bu yüzden farklı çalışmalarda

Anadolu Hristiyanları, Karamanlı Türkler, Karamanlı Rumlar gibi farklı adlandırmalarla karşılaşmaktadır. Çalışmamızda ise Türkçe konuştukları bilinmesi sebebiyle Türkçe konuşan Karamanlı Rumlar olarak ifade edilmektedir.

Türkçe konuşan Karamanlılar Türkçeyi benimsediklerini şu dizelerle anlatmaktadırlar:

“Gerçi Rum isek de Rumca bilmez Türkçe söyleriz
 Ne Türkçe yazar okuruz ne de Rumca söyleriz
 Öyle bir mahludi hattı tarikatimiz vardır
 Hurufumuz Yonance Türkçe meram eyleriz” (Şakiroğlu 1974: 761).

Bir Endürlük göçmenin Kapadokya’dan ayrılışı üzerine mübadil kadınların söylediği türküde göç edeceği topraktan ayrılacak kadının üzüntüsünü ve kökenleri ayrışsa da yıllarca süren komşuluk ilişkileri sonucu oluşan bağ şu dizelerde görülebilmektedir:

“...Türk kadınları bizim ayrılışımız sırasında ağlaşırlarken ve sizin yokluğunuza nasıl katlanacağız derlerken (Mübadil Rum bir kadın) şu türküyü söylemeye başladı:

Gidiyorum elinizden
 Kurtulayım dilinizden
 Yeşil başlı ördek olsam
 Su içmezdim gölünüzden
 Arpa ekim izlere
 Diken oldu gözlere
 İşte koyduk, gidiyoruz
 Endürlük kalsın sizlere

Türk kadınlarından biri “bunu söyleme çocuğum. Biz burada siz olmayınca nasıl yaşarsınız? Ben nasıl da Türk kötüdür diyeyim?” (Orakçı, 2019: 229)

Bizans Devleti'nin Anadolu topraklarına hâkim olduğu yıllarda Bizans topraklarında yaşamını sürdürüp aynı zamanda da Bizans Devletinde paralı askerlik yaptıkları bilinmektedir. Dini inanışları gereği ibadetlerini ve ayinlerini Rumca yapan ancak Rumca konuşmayı dahi bilmeyen halk Türkçe konuştukları için ve uzun yıllardır Anadolu'da var oldukları için kendilerini Türk olarak benimseseler de Müslüman-Türk komşuları tarafından “*Urum*” diye bahsedilirlerdi (Yüce, 2011: 157).

Zorunlu nüfus mübadelesi kapsamında Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan Sözleşme ve Protokol'ünün imzalanması sonrasında Batı Trakya dışında kalan Müslümanların ve adalar dışında kalan Ortodoksların değiş-tokuş süreci başlamıştır. Ülkemizin farklı şehirlerinden insanların anayurtlarını bırakmak zorunda kalmalarının yansımaları farklı şekillerde olmuştur (Pekak, 2009: 166).

Mübadele kararı Kapadokya bölgesinde bulunan Türkçe konuşan Karamanlıları büyük bir şaşkınlığa uğratmıştır. Öyle ki bürokratik süreçlerin başlayıp devam etmesine rağmen bu karardan dönüleceği fikrine kapılan birçok Türkçe konuşan Karamanlı taşınma sürecine uyum sağlayamamıştır. Halkın bir kısmı ise mübadele kararını olumlu bulmuştur. Bunun sebebi ise Yunan işgali sürecinden sorumlu tutulmaktan çekinmeleri olmuştur (Orakçı, 2018: 175). Sinasoslu mübadillerin iletği telgrafta mübadelenin getirdiği bilinmezlik halinden ve durumdan memnun olunmadığı şu şekilde ele alınmıştır: “Bugün, bir hüzün acı ve göz yaşı ile, vatanımızı bırakıp bilinmeze doğru hareket ediyoruz, tanrı bizi korusun” .

Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan protokol kapsamında mübadele etmek zorunda kalan halkın içinde Türkçe konuşan Karamanlılar da bulunmaktaydı. Yunanistan'a gönderilen Rumların ne kadarının bu halktan olduğu bilinemese de ana dili Türkçe olan Karamanlıların kendilerini ifade edemedikleri, en basit ihtiyaçlarından dahi bahsedemedikleri bir ülke olan Yunanistan'a gönderilmelerinin sancılarının oldukça fazla olduğu bilinmektedir. Yeni bir ülkeye uyum sağlama ve hayatlarını idame ettirmek zorunda olmalarıyla başlarda Türkçeyi konuşmaya devam etseler de zamanla

mübadeleinin getirdiği zorunlulukla ana dillerini unutmuşlardır (Yüce, 2011: 162). Sinasos mübadelesi de bu mübadele kapsamına girmektedir.

Eski adıyla Sinasos şimdilerde ise Mustafapaşa adıyla anılan köy, İç Anadolu bölgesinde bulunan Nevşehir'in en önemli ilçelerinden biri olan Ürgüp'ün yaklaşık 6 km güneyinde yer alır ve gayrimüslimlerin yaşadığı yerlerin başında gelir (Berk, 1990: 110). Köyün kuruluş nedeninin temelini eşkıyalardan korunmak için amaçlı olduğu halk arasında anlatılan hikâyelerdendir. Hikâyelerden birinde Sinasos adındaki bir Rum'un öncülüğünde eşkıyalardan korunmak için köyün kurulduğu söylenirken bir diğer rivayette eşkıyalara karşı kendilerini daha iyi savunabilmek için Türk ve Rum halkının köyü kurup ismini de Rumca 'birleşik köy' anlamına gelen Sinasos koydukları söylenmektedir (Davulcu, 2014: 49). Köyün isminin mübadele sonrasında Mustafapaşa olmasının nedeni ise köye su sıkıntısı çekilen bir dönemde Gölge bölgesinde su tespiti yaptırıp suyun dağılmasını sağlayan kişinin Kara Mustafa Paşa olmasından kaynaklanmaktadır (Davulcu, 2014: 50).

Şimdilerde doğal güzellikleri ve tarihi yapısı korunmuş bu kasaba 20. yüzyıl başlarına kadar Türk nüfustan çok Rum nüfusun fazla olduğu bir kasabadır. 1839 Gülhane Hatt-ı Hümayun'un sağladığı haklar bölgedeki Rum halkının refahını desteklemektedir. Başkentle ile kurulan sağlam iletişim örnekleri ise bu refah durumunu doğrudan artırmıştır (Pekak, 2009: 262). Sinasos hakkında daha net bilgiye 1800'lü yılların başında ulaşılmaya başlanmıştır. Bu dönemlerde Sinasos ticaret ve kültür alışverişinin önemli noktalarından biridir. Uluslararası bağlantılar ile ticari ve kültürel bir temsil oluşturmuştur (İlbaris ve Temren, 2003: 14).

Lozan Konferansı gerçekleşmeden ve mübadele kararı alınmadan önce Türkçe konuşan Karamanlı Rumlar ve Türk halkı beraber hayatlarını idame ettirebilmişlerdir ve ortak bir kültür ortamı oluşturabilmişlerdir. Gayrimüslimler Sinasos Kasabasında ticaretle ve İstanbul'a sık sık giderek havyar işi ile uğraşırken Türk halkı ise tarım ve

hayvancılık ile ilgilenmişlerdir (Balta, 2007). Bölgede bulunan Rumların konuşma dilleri Türkçe olmakla beraber yazılı eserlerinin büyük bir çoğunluğunda Grek harfleri kullanarak yani Karamanlıca Türkçesi ile yazmışlardır (Özbek, 2017: 359).

Kurtuluş Savaşı ve savaş görüşmeleri sayılan Lozan görüşmelerinin başlamasının ardından nüfus mübadelesi kararı alınır. Nüfus mübadelesiyle Türk-Rum azınlık değişimi gerçekleştirilir ve birbirlerinin yaşam alanlarına yerleştirilir. Yunanistan'dan Türkiye'ye yerleşen Türklerde olduğu gibi anadili Türkçe olan ve Grek alfabesini kullanan Rumların da mübadele sonrası alışma süreçleri sancılı geçmiştir. (Yalçın, 2007: 7)

Mübadele sürecinde Sinasos'tan ayrılan mübadiller iyi yapılandırılmamış bir plan ile ve organizasyon eksikliğiyle Mersin'e ve Mersin'den Yunanistan'a ulaşmışlardır. Ulaştıkları bölgeye ise yeni Sinasos anlamına gelen Nea Sinasos adını vermişlerdir. Sinasos'a gelecek Türk halk ise Yunanistan'ın Jerveni köyü'nden İzmir ve Mersin'e ulaşmış ve sonrasında da Sinasos'a gelebilmiştir (Pekak, 2008: 206).

Şekil 3: Anadolu'dan ayrılan son Kapadokyalı kabile. (Orakçı, 2019)

İmzalanan protokol sonrası Anadolu'dan göçen mübadiller birden fazla problem ile baş etmek zorunda kaldılar. Yunanistan halkı tarafından Yunan olmalarına rağmen kabul edilememe durumu söz konusudur. Ayırıştırma durumu kollarında sarı renkli bantlarla gezmelerini isteyecek boyuta ulaşmıştır. Buna karşı olarak ise Anadolu'dan göçen Rumlar Yunan halkının usul, örf ve adap bilmezliğini eleştirmişlerdir (Kiracı, 2006: 86). Hirschon (2000) mübadiller arasında yaptığı bir çalışmada mevcut durumu şu şekilde açıklamıştır:

“...aradan elli yıl geçtiği halde, bu göçmenler ilginç özellikler gösteriyordu. Ev sahibi toplumla genel hatlarıyla ortak özelliklere sahip olmalarına rağmen, özünde onları yerli Yunanlılardan ayıran farklı bir kimlik duygusunun ifadelerine rastlanıyordu. Bunun yanında, sosyoekonomik olarak dezavantajlı konumlarına ve marjinalliklerine rağmen, kültürel olarak onlardan daha üstün olduklarına inanıyorlardı. Uzun yıllar önce Yunanistan'a yerleşmiş olan bu insanların 'Son Osmanlılardan' olduklarını kavramaya başlamıştım. Yaşam tarzları ve davranışlarında, yerli Yunanlılarınkine zıt bir kozmopolit hava hakimdi. Elbette evlerinde Türkçeyi kullanmaya devam edenler, 1923'ten önceki dönemin dilini konuşmaktaydı. Hepsinden önemlisi, farklılık fikri, olağanüstü inatçı bellekler sayesinde varlığını sürdürüyordu...”

Tüm bu bilgiler ışığında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan protokolün kapsamının dini yapı baz alınarak yapıldığı ve bu nedenle homojen bir toplum yapısı hedeflenirken aksine travmatik yaşantılar ve homojen olmayan bir toplumsal yapı oluşmuştur. Bizans Devletinden itibaren Anadolu topraklarında hayatını idame ettiren Türkçe konuşan Karamanlı halkın ülkeyi terk etmek mecburiyetinde olmaları büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır (Anzerlioğlu, 2013: 184).

2. BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI VE GÖÇ ARAŞTIRMALARININ PSİKOSOSYAL BOYUTU

2.1. GÖÇ KAVRAMI

Asırlar öncesinden bu zamana kadar devam eden ve farklı nedenlerle ortaya çıkan göç etme ya da ettirilme hali bu kavramın araştırılması ve anlaşılmasında etkili olmuştur. Benzer tanımlar ile göç kavramına farklı bakış açıları doğrultusunda yaklaşmıştır. (Çakı, 2018: 8)

Türk Dil Kurumu sözlüğünde göç kavramı “ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme, taşınma, hicret, muhaceret” tanımıyla ele alınmıştır (tdk.gov.tr, 2015). Göç Terimleri Sözlüğü’ne (2009: 22) göre ise tanım, “uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir” şeklindedir.

Göç geçmişten günümüze gündemimizde olmuş gerek siyasi gerekse ekonomik unsurlardan etkilenmiş ve hatta etkilemiş bir yaşantı değişikliğidir. Yaşantı değişikliğiyle beraber yaşanan yerlerin değişikliği de temel unsurlardan biridir (Özer, 2004). Göç etme durumu siyasi ve ekonomik sebeplere dayandırıldığı gibi bu konulardaki durum değişikliklerinin sebebi de olabilir. Bundadır ki göç kavramı sadece ekonomi ve siyasi etkisi değil coğrafi, tarihi, psikolojik, iktisadi etkisi de göz ardı edilemeyecek bir unsurdur. Göç kavramının en net ortak yanı ise gönüllü ya da mecburi, şahsi ya da toplu olarak bir yer değişikliği olmasıdır (Kurt, 2006: 149-150).

Göç yüzyıllardan beri devam eden temel bir ihtiyaçların doğurduğu bir unsurdur ve yine insanlar temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına hep bir hareket halindedir. Her yeni arayış bu hareketliliği artırmıştır. Bu hareket halinde oluş sayesinde yenilikler bir yerden diğerine aktarılmıştır. Yenilikler aktarılırken göç alan ve veren ülkelerin iç dengelerinde değişiklikler meydana getirir, kültürel ayrıştırmaları meydana getirir ve sosyal yapının değişmesini sağlar. Uluslararası göç eden kişiler bir süre sonra yerleştikleri ülkenin vatandaşlığını alıp göçmen statüsü yerine vatandaş statüsüne geçiş yapabilmektedir. Bu durumda sosyal yapı değişimine güçlü bir örnek olmaktadır (Dönmez Kara, 2015: 12). Zaman kronolojisi içinde görmekteyiz ki yerleşim yerleri, bireylerin toplumsal bağlarını ve benliklerinin oluşumunda büyük bir yere sahiptir. Boy, budun, ülke, millet ve hatta aile gibi birlikteliklerin temelinde yaşanan coğrafya ana unsurlardandır. Bireyler ekonomik imkanlardan faydalanmak adına, iş bulmak adına, eğitim sürecini planlamak adına göç edebileceği gibi devletler arası kararların sonucunda ve hatta savaşlar sonucunda zorunlu olarak göç etmek zorunda kalabilirler (Çelik, 2012).

Varoluşun birçok alanını multidisipliner bir şekilde etkileyen göç ekonomik, siyasi ve coğrafi etkileşime ek olarak psikolojik, sosyolojik ve hukuki olarak etkilemiş ve bu kapsamda bireylerin yaşantılarında büyük değişiklikler meydana getirmiştir (Dağaşan & Aydın, 2017: 738). Sadece yaşanan yerin değiştirilmesi durumu göçü tanımlamamıza yalnız başına yetmemektedir. Göç psikososyal bir unsurdur yerleşim yeri değişikliği ile birlikte bireyin toplumsal çevresini ve sürece adaptasyonunu da birinci unsur olarak etkilemektedir. Netice olarak göç kavramı bireylerin sadece bedenen yaptığı bir hareketten ziyade derin anlamları ve yansımaları olan benlik ve kültür aktarımı olarak adlandırılır ve sancılı, dinamik bir süreçtir (Dağaşan & Aydın, 2017: 739).

Türkiye geçmişten günümüze göç alıp vermiş bir devlettir. Öyle ki göç alma ve verme süreci Osmanlı Devleti'ne dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde önemli göç dalgalarından biri Kırım Savaşında meydana gelmiştir. Rusların Kırım ve Kafkaslara

doğru ilerlemesi göçün temel sebeplerinden biri olmuştur (Bayraktar, 2007: 407). En çok bilinenlerden biri ise 15. yüzyılda İspanya'dan Osmanlı Donanmasıyla beraber yaklaşık iki yüz elli bin Yahudi'nin göç etmesi durumudur. 19. yüzyılda Ruslardan kaçan Polonyalılar ve 20. yüzyılda Bolşevik İhtilalinden kaçan Ruslarda Osmanlı Devleti'ne iltica etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı sürecinde ise yer değişimi sayesinde nüfusun hızla Türkleşip Müslümanlaştığı söylenebilmektedir. Ermeni zorunlu göçü ve Lozan Antlaşması dahilinde gerçekleşen Türk-Yunan nüfus mübadelesi Türkleşmeyi ve Müslümanlaşmayı sağlayan önemli göçlerdendir. Lozan antlaşmasının imzalanmasıyla Anadolu'da yaşayan Rumlarla Yunanistan'da yaşayan Müslümanların zorunlu değişimi sonrası toplumsal ve ekonomik yapı adına olumsuz yönde değişimler söz konusu olmuştur (Dönmez Kara, 2015: 137-138).

Türkiye'nin göç politikalarından ilki millî kimlik ve aidiyet oluşturmaya yönelik olmuştur. 1934 İskân Kanunu ile Türkiye'ye göç edilebilme şartı “Türk soyundan meskün veya göçebe” olmalarıdır. “Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun”da mesleklerin bir kısmının yalnızca Türkler tarafından ifa edileceği belirtilmiştir. Bir diğer politika örneği ise Soğuk Savaş Döneminde NATO'ya dâhil olması ve bir cephe ülkesi olmasıdır. Türkiye cephe ülkesi olması sebebiyle güvenlik unsuru güncel politikanın da merkezi haline gelmiştir. Bu durumda göç etme ihtimalleri olabildiğince daralmıştır. Üçüncü politika örneği Cenevre Sözleşmesinin imzalanmasıdır. Küreselleşmenin arttığı yeni devirde göç durumu da şekil değiştirmiştir. Dördüncü ve etkisi en devam eden politika örneği ise Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin sürüncemede kalması olmuştur. Bu durum AB göç politikalarından faydalanabilme ihtimali olduğunu göstermektedir (ORSAM, 2012: 15-16).

Türkiye sıklıkla göç alan bir ülkedir. Türkiye'nin göç sürecinde tercih edilirliliğini artıran unsurlar şunlardır (Çakı, 2018:33):

- Avrupa Birliği Görüşmeleri
- Toplumsal, Siyasal ve Ekonomik Yükseliş

- Coğrafi avantaj
- İklimsel Avantaj
- Göç süreci ile denetimsel açığın bulunması

Türkiye sıklıkla göç almasına rağmen göç sürecinin bireysel kararlara dayanması ile bazı insanlar tarafından bazı koşulları uygun bulunmadığı bilinmektedir. Türkiye'nin göç sürecinde tercih edilirliliğini azaltan unsurlar şunlardır (Çakı, 2018: 33):

- Vasıflı işgücüne yönelik iş miktarının olması gerekenden az olması
- Nüfus artarken istihdam edilme oranının azalması
- Gelişmişlik seviyesinin az olması
- İnsanların mevcut hakları ile alakaları sorun yaşama ihtimalinin fazla olması

Göçe sebep olan unsurlar açısından aşağıdaki ifadeler dikkate değerdir:

“Göçe neden olan unsurlar, göç süreci ve sonrasındaki gelişmeleri de büyük ölçüde etkilemiştir. Ekonomik nedenleri göçler, siyasi nedenli göçlerden farklı bir sürecin işlenmesine neden olabileceği gibi farklı ekonomik, sosyal ve siyasi sonuçların ortaya çıkmasına da neden olabilir Siyasi nedenli göçler, bilinçli ve keskin bir siyasallaşma duygusuna, radikal siyasi eğilimlere, güçlü bir diasporanın oluşumuna ve toplumsal entegrasyon konusunda dirençli bir grup psikolojisine sahip olmaya zemin hazırlamaktadır” (Ekici & Tuncel, 2015: 13).

2.2. GÖÇÜN NEDENLERİ

Yüzyıllardır bireyler farklı sebeplerle yaşamlarını sürdürdükleri şehirleri, ülkeleri bırakmışlardır ya da zorunda kalmışlardır. Önceleri kişinin kendi elinde olmayan sebeplerle yani tarihi olaylar ve doğa olayları sebebiyle göç etme miktarı daha fazlayken sanayi devrimiyle beraber ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenler baskın bir itici unsur olmuştur. Bir şehre ulaşabilme ve rahatlıkla iletişime devam edebilme durumlarının gelişmesi de göç etme durumunun yaygınlaşmasını etkilemektedir (Ekici & Tuncel, 2016: 13).

Göç ile alakalı kaynaklar incelendiğinde görülmektedir ki göçün en temel tanımı yer değişimidir. Bu değişim durumu ise ülke sınırları içinde şehirlerarası olabildiği gibi ülke sınırının dışında ülkeler arası olabilmektedir. Ülkeler arası imzalanan protokoller, savaşlar, yıkıcı doğ olayları, daha iyi yaşam şartlarına ulaşma ihtimalleri milyonlarca insanı yaşamlarını geçirdikleri şehirleri, ülkeleri terk etmek zorunda bırakmıştır (Dönmez Kara, 2015: 15).

Yer değiştirme hareketinin üç ana sebebi bulunmaktadır:

Ekonomik Sebepler: Ekonomik sebepler ile göç büyük bir topluluk ile olabileceği gibi bireysel olarak da gerçekleşebilir. Geçmişten günümüze hayatını idame ettirebilmek adına hem ülke içinde hem ülke dışına gerçekleşen göçlere gerek aile bireylerimizin anılarından gerekse tarihi kaynaklardan aşınayız hal böyle olunca ekonomik göçleri bireylerin fayda sağlayabilmek adına gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz. Belirlenen bir konuma ulaşabilme ve sevdikleriyle gelişen teknoloji sayesinde görüşebilme imkânları arttıkça göç etme unsuru göz korkutucu olmaktan çıkıp avantaj sağlayıcı bir unsur haline gelmiştir.

“Günümüzde birçok ülke göç veren (köken ülke), göçün hedefinde kalan ülke (hedef ülke) ve geçici olarak göç hareketlerinden etkilenen (transit ülke) ya da hepsini birden içine alan ülkeler konumuna gelmişlerdir. Ekonomik nedenlerle başka bir ülkeye yerleşen kişiler orada aradıkları imkânları bulamayıp çalışma koşulları açısından zorluklar yaşayabilmektedir. Ancak ülkeler arasındaki ekonomik ve demografik farklılıklar küreselleşen dünyada göç hareketinin önlenemez bir boyuta gelmesine sebep olmuştur” (Dönmez Kara, 2015: 15).

Doğal Afetlerden ve Çevresel Tahribat Durumundan Etkilenme: Doğa olayları mecburi göçün en önemli sebeplerinden biridir. Sel, taşkın, deprem, tsunami, çığ, heyelan ve küresel ısınmanın olası etkileri (mevsimlerin değişmesi, mevcut ısının fazla yükselmesi, mevcut ısının fazla alçalması, kuraklaşma, suların çekilmesi vb.) doğal afet ve çevresel tahribat kapsamına girmektedir. Bireyler afet sonrası mevcut şartlarda hayatlarını idame ettiremediklerinden bireysel ya da kitlesel olarak farklı bir yerleşim yerine göç etmektedir. Yıkıcı bir afet ile karşılaşan ve sonucunda mecburi karar almak durumunda kalan bireyler afet sonrası plansızlık durumundan yakınmaktadır. Coğrafi bir yıkım berberinde toplumsal yapıyı derinden etkilemektedir.

Siyasal/Toplumsal Nedenler: Siyasal ve toplumsal nedenlerle göç etme durumu çoğunlukla kitlesel olmaktadır. Ülkeler arası savaş hali, siyasi zıtlaşmalar, barış ve anlaşma sürecinde imzalanan protokol ve antlaşmalar kitlesel göçü doğurmaktadır. Siyasal ve toplumsal sebeplerden dolayı yer değiştiren bireylerin hatırı sayılır bir kısmı sığınmacı ve mülteci olarak hayatlarına devam etmektedir. Milletler arasında oluşan siyasi üstünlük yarışı ve uygun olmayan iletişim-etkileşim durumu sonucunda sığınmacı ve mültecilerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Suriye’de yaşanan iç savaş sonrası plansız ve bilinçsiz bir şekilde göç etmek zorunda kalan bireylerin sayısı artarak devam etmektedir. Savaş durumundan kaçış ve can güvenliğini sağlama temel etkenken sonraki aşamalarda refah içinde yaşamak için gelişmiş bir ülkeye göç etmek önemsenen konulardan biri olmuştur” (Dönmez Kara, 2015: 20-21).

2.3. GÖÇÜN SONUÇLARI

Göç olgusu insanların hayatlarında kalıcı etkiler bırakan bir yaşantı değişikliğidir. Bununla beraber göçün temelde belli başlı sonuçları vardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi uyum sorunları yani entegrasyondur. Belli bir ülkeye, şehre, yaşantıya, kurallara, örf ve adetlere entegre olmaya çalışan insanlar için göç süreci yoğun ve dinamik bir süreç olmaktadır. Manevi zorluklarının yanısıra maddi zorlukları da sürecin başarıyla sonuçlanmasını etkilemektedir. Entegrasyon sürecinin yarattığı maddi ve manevi zorluklar toplumsal yaşamıda etkilemektedir. Entegrasyonu süreci başarılı olmayan bireylerde suç teşkil eden olaylara karışma, yaşadıkları yerleşim yerlerinde güvenlik sorunu yaratma ve çevrelerindeki bireylerde sosyal ve psikolojik huzursuzluk yaratmalarıyla bireysel ve toplumsal sorunların nedenlerinden biri olarak gösterilebilir. Göçün bir başka sonucuda sosyal yapının değişimidir. Göç unsuru bireyleri psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik açıdan değiştirmektedir. Bunun beraberinde göç edilen toplumlarda ise farklı etnik grupların etkileşimi sonrasında değişimler meydana gelmektedir. Oluşan bu kültürel varyasyonlar toplumlarda ötekileşme ve ötekileştirme anlayışını, ırkçılığı beraberinde getirmektedir. Göçün yarattığı maddi zorluklar göçün sonuçlarını oluşturan ve azımsanmayacak etkisi bulunan unsurların başında gelmektedir. Göç ile beraber nüfusun dengesiz yayılması beraberinde ülke genelinde yapılan yatırım planlarının eşit olmayan bir şekilde planlanmasını beraberinde getirmektedir. Şehirlerde birçok hizmette yetersizlikleri beraberinde getirmektedir.

Plansız bir nüfus artışı etkisi ile bireylerin sosyal devlet yapısı içinde faydalanması gereken temel unsurların karşılanmaması bir iç karışıklığa neden olabilmektedir. Belli zaman dilimlerinde devletlerin işgücü ihtiyaçlarını karşılamak adına bir avantaj olarak görülen göç unsuru sonuçlarının bazı dezavantajlar yaratması ile devletler için istenilen bir değişim yöntemi olmaktan uzaklaşmaktadır. Göçün sosyal yapı üzerindeki değişimi kısmen olumsuz olmaktadır. Olumlu sonuçları da bulunan göç unsurunun toplumlara en önemli katkısı ise kültürel etkileşimi artırmasıdır. Göçün bir sonucu olarak yeni bir lisan öğrenmek, yeni kişilerle tanışmak, yeni ortamları görmek ve yeni bir medeniyette yaşamını idam etmek göçün çok boyutluluğunun yansımalarındandır (Dağaşan & Aydın, 2017: 740-741).

Koçak ve Terzi'ye (2012: 168) göre göçün ortaya çıkardığı sonuçlar şunlardır:

- Eğitim sağlık hizmetleri ve alt yapı hizmetlerinde eksikliklerin olması
- Gecekondulaşma ve kentleşme sorunu
- Nüfus dağılımının dengesizliği
- Göç alma ve göç verme dengesinin kurulamaması ve bu durumun toplumsal yapısı etkilemesi
- Göçler sonunda kültürel alanda anlaşmazlıkların olması Kültürel farklılaşmanın önüne geçilememesi ve sorunlara dengeli bir çözüm bulmada yetersizlik.

2.4. GÖÇÜN TÜRLERİ

“Göçler belli özelliklerine göre birbirinden ayrılmaktadır. Kimi araştırmacılar göç olgusunu göçün süresine göre (Özcan, 1998), kimileri de (Gündüz, Yetim, 1996) göçün gerçekleşme biçimine göre sınıflandırmaktadır. Tanımlamaların bazılarında ise göçün yönüne göre (Akkayan, 1979) bir sınıflamaya gidilirken, diğer tanımlarda göçmenin göç istekliliğine göre (Erder, 1997) bir sınıflama yapılmaktadır” (Akt. Tekin Yılmaz, 2005: 16).

Göç türlerini iç göç ve dış göç olarak iki başlıkta ele alabiliriz. İç göç kavramını kendi içinde mevsimlik göçler, sürekli göçler, emek/işgücü göçleri ve zorunlu-gönüllü

göçler olmak üzere dört alt başlıkta inceleyecek. Dış göç kavramı ise beyin göçü, mübadele göçü ve işçi göçü olmak üzere üç alt başlıkta incelenecektir.

İç göç aynı vatan içerisinde bir şehirden, ilçeden, vilayetten başka bir şehire, ilçeye, vilayete geçmeye iç göç denmektedir. İç göç hareketleri genelde kırsaldan kente olabilmektedir. Kırsal bölgelerden kentsel bölgelere geçişin temel nedeni ise sosyoekonomik düzeyin ülke içinde eşit olmaması şeklinde adlandırılabilir (Bartram, Poros, & Monforte, 2014: 191).

İç göç dört şekilde meydana gelmektedir (Özdemir, 2008: 23);

- a. Kırsalda kırsala doğru yapılan göç hali,
- b. Kırsaldan kentsele doğru yapılan göç hali,
- c. Kentsel yerleşimden, kentsel yerleşime doğru yapılan göç hali,
- d. Kentsel yerleşimden, kırsala doğru yapılan göç hali,

Yaşanılan ortamın değişikliği kalıcı bir değişiklik olabileceği gibi geçici de olabilir. Geçici yerleşimi kapsayan göç türlerinden biride mevsimlik göçlerdir. Sene içinde ve belirlenmiş zaman aralıklarında yapılan çoğu zaman ekonomik kaygılardan oluşan bir göç türüdür (Sağlam, 2006: 34). Kişilerin yerleşim yerlerini kalıcı olarak değiştirmesine sürekli göç denir. Sürekli göç durumu savaş, terör ve salgınlar nedeniyle zorunlu olabileceği gibi kişinin isteği doğrultusunda da yapılabilmektedir. Zaman kavramının uzunluğu ve kısalığı sürekli göç ile mevsimsel göçü ayıran unsurlardandır. Emek/işçi göçü ise bir başka şehirde ya da ilçede çalışma planıyla şehirdışına çıkılan göç türüdür. Temel neden bir diğer göç türü olan mevsimlik göçte de belirtildiği gibi sosyo-ekonomik seviyenin artırılması amacıyla olmaktadır (Bartram, Poros, & Monforte, 2014: 197). Emek göçlerine tayin sebebiyle şehir dışına çıkılması durumu da dahil edilebilir. Bir memurun tayin sebebiyle mecburi olarak Diyarbakır'a atanması

örnek olabileceği gibi inşaatta çalışmak üzere şehir değiştiren işçilerde bu duruma örnek oluşturmaktadır (Koçak & Terzi, 2012: 171) Zorunlu göçler ülke veya dünya genelinde ortaya çıkan bir doğal ya da kasti bir felaket, muharebe sonucunda kişilerin inisiyatifine bırakılmadan mecburi yapılan göç hareketidir. Bu göç türünde genelde devletlerin kararları doğrultusunda olurken sonucunda psikolojik, toplumsal ve ekonomik değişiklikleri getirdiği görülmektedir (Eraldemir, 2013: 13).

Gönüllü göç ise daha çok bireysel yansımaları görülen ve zorunlu göçün tam tersi bir şekilde kişilerin inisiyatifi doğrultusunda bir hareketlilik gösterilen göç türlerinden biridir. Belli nedenlerden dolayı standartlarını ve yaşama koşullarını değiştirmek isteyen bireylerin temel amacı genelde bir başka ilçenin, ilin, ülkenin vb. imkanlarından eski yaşantısında olduğunda fazla yararlanabilmektir.

Dış göç farklı devletler arasında siyasi, ekonomik, dini vb. nedenlerden ötürü meydana gelen ve daimi ya da geçici şekilde uygulanabilen göç hareketliliğidir. Beyin göçü, mübadele göçü dış göç kapsamında değerlendirilebilir. Beyin göçü bireylerin kariyerlerinin desteklenebilmesi, eğitim görme ve çalışma sürecinden maksimum verim alabilmesi umuduyla yapılan göç türüdür. Genelde bireysel olması ve bireysel olsa bile sık sık yaşanması nedeniyle dış göçler arasında belirgin bir göç çeşididir (Günay, Atılgan & Serin, 2017: 44). Beyin göçü dış göçler arasında popüleritesini koruyan bir göç türüdür. Eğitim almak isteyen bireyler ya da çalışmak için daha işlevsel standartlara ulaşmak isteyen bireyler tarafından tercih edilir. Genelde gelişmiş ülkelere gidiş yönünde olan bu göç hareketi gidilen gelişmiş ülkeyi olumlu yönden etkilediği gibi terk edilen ülkeyi bilimsel ve ekonomik anlamda etkilemektedir. Bu yüzdendir ki ülkelerin beyin göçünü minimuma indirmek için belli başlı göç hareketleri bulunmaktadır. İşçi göçü ekonomik sebepler doğrultusunda bir başka ülkede çalışabilmek için yurtdışına çıkılarak gerçekleştirilen göç türüdür. 1960'larda iç politika gereği Türkiye işçi göçünü desteklemiştir. Fazla işgücünü yurt dışına yönlendiren Türkiye hem yurtdışında iş öğrenen bireylere nitelikli işgücü olarak bakıp uygun alanlarda değerlendirmiş hem de ülkeye gönderilen döviz sayesinde döviz açığı kapatılmıştır (Koçak & Terzi, 2012: 174). Mübadele göçünü tanımlamakta ise sözcük anlamını incelemekle

başlayabilmekteyiz. Mübadele kavramının sözcük manası değiş-tokuştur. En az iki ülke tarafından imzalanan protokol doğrultusunda karşılıklı değiş-tokuşu konu alan göç türü ise mübadele göçüdür. Mübadele göçü ile yer değiştiren kişilere ise mübadil ismi verilmektedir. Zorunlu göç türü içinde ele alınan mübadele göçü her zaman karşılaşılan bir göç türü değildir. Çalışmamızda karşılaştığımız göç türü ise her zaman karşılaşılmayan ancak karşılaşıldığında büyük kitleleri etkisi altında bırakan bir göç türü olan mübadele göçüdür. Mübadillerin zorunda bırakıldığı bu büyük yer değişimi hareketi siyasi kararların insan yaşamına ne denli etki ettiğini göstermektedir. Mübadele göçü ulusların kararı ve imzalanan antlaşmalar sonucunda belirlenmektedir. Bu belirleme durumu insanların yaşamlarını ve deneyimlerini en iyi şekilde yaşayabilecekleri şekilde planlansada genellikle planlanamayan unsurların yarattığı yıkıcı etki baskın gelmektedir.

2.5. GÖÇ KURAMLARI

Göç sosyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, siyasal ve coğrafi birçok disiplini içinde barındıran disiplinler arası bir olgudur. Uluslararası literatürde göç durumu ile alakalı ayrıntılı araştırmalar ilk olarak 1929 Büyük Buhran'dan sonra çalışılmıştır. Büyük Buhran ile beraber yaşanan maddi sorunlar, işsizlik hali göç durumunu avantajlı hale getirmiştir. Yaşanan maddi sorunların büyüklüğü göç durumuna şehirlerarası göç gözüyle bakılmasını önüne geçip ülkeler arası bir nüfus hareketliliği fikrini ön plana atmıştır. Göçün algılanış şeklinin değişmesi ise konuyu daha araştırılır bir hale getirmiştir. Disiplinler arası öğeler içerdiği içinde farklı disiplinler tarafından incelenmeye başlanmıştır (Dönmez Kara, 2015: 30).

Göçü inceleyen yaklaşımlar 4 ana başlıkta incelenmektedir:

- a) Ravenstein'in Göç Kanunları,
- b) Göç Sistemleri Kuramı,
- c) İlişkiler Ağı (Network) Kuramı
- d) Merkez Çevre Kuramına değinilecektir

Göç kapsamlı bir süreç olduğu için yaşanan mübadele sürecinin tek bir kuramla değerlendirilmesi doğru olmayacaktır. Göç kavramı evrenseldir ve araştırmacıların göç süreci hakkındaki temel varsayımları ortak olabilir. Göçün kesin kanunlarının olmadığını söyleyenlerin aksine Ravenstein, göç olgusuna ait her yerde geçerli olabilecek kanunların olduğunu göstermek amacıyla çalışmalarını başlatmıştır. Ravenstein'in çalışmaları, üzerinde önemle durulan ve değer verilen çalışmalar arasındadır. Göç durumunun keskin kuralları olmadığını belirten çalışmacıların aksine Ravenstein, göç durumunun her şekilde uygulanabilecek kuralları olduğu kanıtlamaya çalışmıştır. Çalışması literatürde önemli kaynaklardandır (Çağlayan, 2006: 68).

“Kentleşme süreci ve endüstrileşme çalışmaları çalışmanın hareket noktasıdır. Sanayinin gelişmesiyle iş imkânlarının artması insanların evlerini, yurtlarını ve topraklarını terk ederek Avrupa'nın içlerine ve Amerika'ya doğru göç etmelerine sebep olmuştur” (Ela Özcan, 2014: 188).

Ravenstein “Göç Kanunları” makalesinde belirttiği göçün yedi kanunun olduğu bilinmektedir. Bu kanunlar göç ve mesafe, göç ve basamakları, yayılma ve emme süreci, göç zincirleri, doğrudan göç, kır-kent yerleşimcileri farkı ve kadın- erkek farkıdır. Bu kapsamda Ravenstein kısa mesafe göçlerin tercih edilebilirliğini savunmaktadır. Ekonominin ve sanayinin iyileşmesiyle kırsal kesimde yaşayan nüfusun kentsel kesime göç edeceğini belirtir ve insan sayısı azalan kırsal yerleşimlere uzak vilayetlerden gelen kişilerin yerleştirilebileceğini savunur. Boşalan yerlere yeni kişiler yerleşerek sürecin basamaklı bir şekilde ilerleme göstereceğine değinir. Her göçün bir amacı olduğu ve bu amaç doğrultusunda belirli kazanımlar elde edilebileceğini savunur. Her göç dalgasının bir başka göçü doğurduğunu belirtir. Göç alan yerleşimler zamanla göç verebilecek olacağını, göç veren yerleşimlerin ise zamanla göç alabilecek durumda olacağını savunur. Göç sürecinde elverişli, büyük yerleşim yerlerine doğrudan yönelme durumunun varlığını savunur. Kent yaşantısından kır yaşantısına geçişi sağlayacak göç durumunun kır yaşantısından kent yaşantısına geçişten daha az tercih edildiğini belirtmiştir. Kırdan kente göç sürecinin diğer seçeneğin aksine bireyleri daha fazla sarsıcı bir etkisi bulunmaktadır ve son olarak erkeklerin uzun mesafeli göç durumunu tercih ederken kadınların kısa mesafeli göç durumunu tercih ettiğini ifade etmektedir (Çağlayan, 2015: 90-91; Özdemir, 2008: 16). Nüfus mübadelesi sonucu Yunanistan'a göç etmek zorunda kalan ve Türkçe konuşan Karamanlıların

Ravenstein'in Göç Kanunları Kuramına göre değerlendirildiğinde yayılma ve emme süreci kanununda mevcut göç türüne uygun olan bir çıkarım yapılmaktadır. Kanunda her göçün bir amacı olduğu ve bu amaç doğrultusunda belirli kazanımlar elde edilebileceği belirtilmiştir. Nüfus mübadelesinin amacı ise siyasi kararlar doğrultusunda azınlık sorununun çözülmesi olmuştur. Bu amaç kapsamında gerçekleşen mübadelenin insan yaşamına ve deneyimine etkisi yadsınamaz.

Göç sistemleri kuramı ise göç kavramına daha politik bir açıdan yaklaştığı için 1923 Türk-Yunan nüfus mübadelesi sürecini destekleyebilmektedir. Göç sistemleri kuramı göç alan ve veren ülkeler arasında bir göç zinciri oluşabileceğini savunur (Gülpınar, 2012: 76). Kuram göç alan ve göç veren ülkelerin birbirlerine olan konumsal yakınlıklarının ekonomik ve politik iletişimlerini etkilediğini savunmaktadır (Ela Özcan, 2014: 201).

Faist kuramın üç özelliğine değinmiştir (Akt. Çağlayan, 2006: 84):

- 1.Göç Sistemi Kuramı göç hareketlerinde oluşan bağlamı incelemektedir.
- 2.Göç hareketliliği uzun bir zaman aralığını kapsamaktadır.
- 3.Göç sürecinde belirlenen farklı politikalar nedeniyle kişiler alternatif plan yapmalıdırlardır

Abadan-Unat'a (2006: 34) göre ilişkiler ağı kuramı, "geldikleri ülke ile yeni geldikleri ülkelerdeki eski göçmenler, göçmen olmayanlar ve diğer göçmenler arasındaki ortak dostluk, soydaşlık ve köken bağlarından oluşan kişiler arasındaki bağlantılardır". 1923 Türk-Yunan nüfus mübadelesi kapsamında incelendiğinde Yunan halkının ötekileştirme politikası sebebiyle ilişkiler ağının sağlam bir şekilde kurulamadığı ve bu durumun mübadillerin aidiyet sağlama sürecini etkilediği görülmektedir.

Göçmen ağının kurulmasına kuramının altı katkısı bulunmaktadır (Çağlayan, 2011: 106);

1. Göç eden bireylere maddi süreçlerde olumlu katkı sunmaktadır.
2. Göç edecek kişinin belirlenmesine katkı sağlamaktadır.
3. Göç eden bireyin uyum durumuna katkı sağlamaktadır.
4. İlişkisel devamlılık sağlamaktadır
5. Göçün zamanını belirler.
6. Göç edenlere ya da edecek olanları bilgilendirir.

Merkez çevre kuramı ise çalışmamızdan tamamen bağımsız olarak göç etme sürecinin kapitalist bir süreç olduğunu savunur. Göçün merkezden yani kapitalist bağlantıları olan ülkelerden çevreye yani çevre ülkeler arasında gerçekleştiğini belirtir. Göçün yönü ise genellikle çevre bağlantılardan kapitalist bağlantılara doğru olmaktadır (Ela Özcan, 2014: 200).

2.6. GÖÇÜN PSİKOSOSYAL BOYUTU

Göç unsuru toplumsal, kültürel ve fiziki bir bir değişim ve dönüşümü beraberinde getirmektedir. Bu dönüşüm sürecinin ani ve dinamik olması sağlık ile ilgili sorunları da beraberinde getirmektedir (Topcu & Beşer, 2006: 37-42). Süreç içinde sağlık durumunun göç üzerindeki etkisi olumsuz olabileceği gibi olumluda olabilmektedir. Sosyoekonomik düzeyi düşük bir ülkeden sosyoekonomik düzeyi daha yüksek olduğu bilinen bir ülkeye göçen bir bireyin sağlık imkanlarından faydalanma düzeyi artarmaktadır. Göçmenin yaşadığı ülkede ya da şehirdeki yaşam şartlarının göç edilen ülkeye göre daha zor olması hem fizyolojik hemde psikolojik sağlığın etkilenmesine neden olmaktadır. Ekonomik avantajlar bireyin sağlık durumunu olumlu yönde etkilediği gibi olumsuz yönde de etkilemektedir. Göçmen yaşadığı şehirde ya da ülkede

nispeten daha iyi şartlarda yaşıyor olabilir. Yapılan göçün çeşidi bu konu hakkında yorum yapabilmemiz konusunda ışık tutacaktır. Yaşantı değişikliğinden dolayı zorunlu mesleki değişimler meydana gelir. Mesleki kazalar, kişiye zarar veren çalışma ve yaşama şartları bu süreçte oluşan problemleri doğuran durumların başında gelmektedir (Tuzcu & Bademli, 2014: 58-59).

Göç etmeyi doğuran kriz hali insanlarda duygusal bir belirsizlik ve davranışsal bir karışıklığı beraberinde getirir. Bireyler bu durumla baş etmeye çalışabileceği gibi yoğun bir buhrana da çekilebilir. Bazı insanlar baş etme mekanizmalarını kriz anlarında daha işlevsel kullanabilirken bazıları ise kullanamazlar. Göç etme şekli mevcut psikolojik sancının oluşmaması için anlamlı bir etmen olmamaktadır. Göç sürecinde kişi ister kitlesel ya da bireysel olarak göç etsin, ister bireysel istek üzerine ya da mecburi bir şekilde göç etsin bu etkileri sebebiyle bu buhran dönemlerinden birisindedir (Erol & Ersever, 2014: 48).

“Göçmenlerin, göç alan ülkeye yerleşebilmelerindeki ve uyumundaki başarı ya da başarısızlıkları o ülkedeki hükümetlerin ve toplumun tutumuna; o ülkedeki göç politikalarına, göçmenlere yönelik yerleşme ve destek programlarına; göçmenlerin fiziksel ve ruh sağlıklarına yönelik kolaylaştırıcılara ve son olarak göçmenin kişilik özelliklerine ve stresle başa çıkma yöntemlerine bağlıdır” (Akt. Erol & Ersever, 2014: 51).

Göç unsuru disiplinler arası değerlendirilmesi gereken bir unsurdur. Göç kronolojik gelişimi, nedenleri, sonuçları, etkileri, göç eden bireylerin uyum süreci, göç edilen yerdeki bireylerin toplumsal ve kültürel farklılaşmaya uyum sürecinde yaşadıkları ve göç eden bireyleri etkileme hali gibi birçok unsur kişilerin psikolojik iyilik halleri için önemlidir. Bırakılan yaşantı, eşyalar, kişiler göçmen tarafından hatırlanır ve özlenir. Bu gibi durumlarda eski yaşantılara duyulan özlem, yeni yaşantıların oluşumunda ve yeni arkadaşlıkların kurulması sürecinde büyük bir direnç yaratmaktadır. Bu yalıtılmışlık durumu kişinin yeni sosyal çevresine mesafeli yaklaşmasına neden olacaktır. Sosyal yalıtılmışlık yaşayan göç eden bireylerin kabullenici ve aidiyet duygusunun gelişimi için sahiplenici bir çevre ile karşılaşması buhran anlarıyla başa çıkmayı kolaylaştıracaktır (Sayıl ve diğerleri, 2000: 30). Göçün travmatik yaşantıların temelinde göç öncesi ve esnasında şiddet, aileden bir bireyin

kayıbı, zorbalık görülmüş olabilir. Bu gibi durumlar büyük travmalara neden olabilmektedir ve akut stres bozukluğu ya da travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıkları da beraberinde getirebilir. Birbirinden değişik kültürlerden göç eden kişilerin kendi kültürlerine ait kimlik arayışına girmesi durumuyla baş edememesi halinde, göç edilen yerde bulunan kişilerle bütünleşmek yerine ayrılarak kimliklerini benimsetme çabasına girmesi göç sonrası adaptasyon sürecinin daha yıkıcı geçmesini sağlar. (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015: 76)

Benlik kavramı göç etme halinin kişiye etkisini gözlemlememizi sağlayan en önemli unsurlardandır. Kişinin geçmiş yaşamında oluşan kimliği göçün sonuçlarından biri olan entegrasyon probleminden etkilenmektedir. Geçmiş yaşamda bulunan sağlam kimlik durumu çevre ve yaşantı değişikliğinden etkilenebilir bu etkinin kabullenme süreci ise bireyde sarsıcı bir travmaya neden olabilir (Bingöl, 2020: 11). Göçün psikolojik iyilik halinin olumsuz yönde etkileyebilmesine karşın bazı araştırmacılar göç durumunun kişiyi eski yaşamda kurulamayan hayallerin gerçekleşme ihtimali olan bir alternatif yaşama yönlendirebileceğinden bahsetmişlerdir. Eski yaşamda hoş gitmeyen yaşantıdan, travma edici hatıralardan kaçınma davranışı göstererek psikolojik olarak dayanıklı ve yeni yaşantıya uyum sağlamış yeni bir kimlik meydana getirme fırsatı da sunmaktadır (Derin, 2020: 48).

KIRILGANLIK FAKTÖRLERİ	KORUYUCU FAKTÖRLER
Göç Öncesi	Göç Öncesi
Biyolojik ve psikolojik faktörler	Dayanıklılık gibi psikolojik faktörler
Sosyal beceri eksikliği	Yüksek sosyoekonomik statü
Zorunlu göç	Gönüllü göç
Zulüm	Hazırlık ve yeterli alışma süreci
Göç Süreci	Göç Süreci
Olumsuz yaşam olayları	Güçlü kültürel ve etnik kimlik
Kayıplar	Sosyal destek ve sosyal ağlar

Göç Sonrası	Göç Sonrası
Kültür şoku	Dayanıklılık
Kültür çatışması	Sosyal destek
Beklentiler ve başarı arasındaki ilişki	
Uyumsuzluk	

Tablo 1: Göçün ve Genel Mental Rahatsızlıkların Etiyolojik Modeli (Kırılganlık faktörleri göçten sonra bireyleri yaygın ruhsal bozukluklara yatkın hale getirir) (Bingöl, 2020:8).

Bhungra (Akt. Sayan, 2021) 2004'te göçü 3 ana tema kapsamında incelemiştir. Bu 3 temayı ise aşağıdaki gibi detaylandırmıştır:

Göç Öncesi: Göç durumu öncesinde göçe sebep olan etmenler bireylerin psikolojik sağlığını etkilemektedir. Bireyin göç etme motivasyonu da önemli unsurlardandır. Göçten beklediği maksimum fayda bireyin göç motivasyonunu etkilemektedir. Göç edilecek şehrin ya da ülkenin bireyin kendi yaşam alanına çevresel ve kültürel olarak benzemesi kişinin olumlu bir güdülenme yaşamasını sağlar (Sayan, 2021: 5-6).

Göç Sırası: Mecburi bir göç yapılması halinde kişinin zorlandığı aşamalardan biride göç sırası olmaktadır. Göç sırasında mevcut koşulların getirisi olarak travmatik yaşantılar ile ve negatif koşullar ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu süreç zarfında yaşanan sorunlar bireylere travma sonrası stres bozukluğu, depresyon gibi psikolojik sorunların meydana gelme şansını arttırmaktadır (Akt. Sayan, 2021:7).

Göç Sonrası: Göç sonrasında ise bireyler yeni bir dil, yeni bir kültür ve yeni bir çevre ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Yaşantılarında meydana gelen bu yenilikleri uyum süreci bireyler için sancılı geçmektedir. Bireylerin yeni yaşantılarına entegre olma süreci ve beraberinde gelen sorulara cevap arama süreci bireyin stres oranını artırmakta etkilidir (Akt. Sayan, 2021:7).

Tutkun'a (2006: 260) göre kültürel uyum beş maddede incelenir (Akt. Erol & Ersever, 2014: 52):

Balayı Dönemi: Farklı ve yeni bir yaşam alanında her şeyin bilinmez olması cezbedici olabilir. Yeni yaşantıyı oluşturabilmek için çevreyi tanımaya çalışma ve keşfetme ilgi çekicidir.

Düşmanlık / Saldırganlık Dönemi: Farklı yerleşim yerini keşfetmek için duyulan heyecan sonrasında uyum problemleri gün yüzüne çıkmaktadır. Toplumsal kurallar, kültürel değişim ve var olma çabası zaman zaman kişiyi duygusal çöktüşlere sürüklemektedir. Kişi zamanının çoğunu eski yaşantısına özlemle ve kızgınlık duygularıyla geçirir

İyileşme, Ağır Ağır Adapte Olma Dönemi: Kişi zaman geçtikçe çevreyi ve kültürü tanıdıkça adapte olmaya başlar. Adaptasyon sürecinin başlangıcında zaman zaman duygusal buhranlar yaşansa da kişi çevreyi tanıdıkça kendini daha ait hisseder.

Adaptasyonu Tamamlama Dönemi, İki Kültürlülük: Uyum sürecinin sonlarına geldiği, yeni çevresini benimsediği ve farklı olan durumlara da hızla uyum sağlayabildiği dönemdir.

Yeniden Katılma Dönemi: Yeni çevresine ve kültüre ait hissetme ve katılma halidir.

2.7. GÖÇ İLE İLGİLİ PSİKOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Göç etme halinin insan psikolojisini etkileme durumu bazı temel yaklaşımlar ile açıklanmıştır. Göç eden bireyin psikolojik iyi oluşunu bir nevi sınıflandıran bu yaklaşımlar süreci anlamlandırmada faydalı olmaktadır. Göç eden bireyin süreci bazen tek yaklaşımla değerlendirilebilirken bazen birden fazla yaklaşım ile değerlendirilebilmektedir. Göç etme halinin insan psikolojisini etkilemesi durumunun incelenmesi amacıyla oluşturulan temel yaklaşımları göçün duygular üzerindeki etkisini inceleyen yaklaşımlar ve göçün uyum süreci üzerindeki etkisini inceleyen yaklaşımlar olarak iki ana başlık altında inceleyebiliriz.

Göç hali ve mevcut düzenin değişmesi durumu çeşitli duygusal problemlere neden olmaktadır. Bu etkilenme durumunu açıklama sürecinde göçün duygular üzerindeki etkisini inceleyen yaklaşımlardan faydalanılmaktadır. Faydalanılan bu yaklaşımlar sosyal izolasyon yaklaşımı, kültürel şok yaklaşımı ve kültürel değişme yaklaşımından meydana gelmektedir. Sosyal izolasyon yaklaşımı bireylerin, bireysel ve toplumsal haklarından ve kurallarından ayrılması sonucu aidiyet duygusunun zedelenmesini, benliğinden ve çevresinden yalıtılmışlık hissiyatının atmasını ve değersizlik duygusunun baskın yaşamasını ele alan bir yaklaşımdır. Kendini ifade edebilme yönünde eksik hisseden birey kaygı durumunun artmasını önleyemez ve bu durum kişinin psikolojik iyilik halini etkiler (İlgar & Coşkun İlgar, 2015: 163). Nüfus mübadelesi sonucu Yunanistan'a göç etmek zorunda kalan Türkçe konuşan Karamanlı halkın Anadolu'da yaşadığı dönemde de toplumsal haklar ve kurallar hususunda sancılı süreçleri bulunmaktadır. Gayrimüslimlere tanınan haklarla beraber yaşadıkları toplumda belirlenen kurallar ile bir rutin oluşturarak hayatlarını idame ettirmektedirler. Belirlenen bu rutin bireylerin kendilerini buldukları bölgeye ait hissetmelerini sağlayan en önemli unsur olmaktadır. Yunanistan'a göç etme sürecinde ve sonrasında mevcut rutinleri bozulan ve mevcut toplumsal kurallara uyum sağlamak zorunda kalan mübadillerin aidiyet hissetmeleri zaman almıştır.

Göçün duygusal sağlamlık ve psikolojik sağlık üzerindeki etkisine değinen diğer kuram Kültürel Şok kuramıdır. Bu kuramda kültürel farklılaşma kişinin aidiyet duygusunu etkilemektedir. Kendi kültürüne benzeyen bir ülkeye göç etme hali kişiyi daha az kaygılandıracaktır. Kültürel şok durumu göç esnasında ve göç sonrası ilk aylarda daha yoğunken zaman geçtikçe ve göç edilen ülkenin kültürüne alışıkça azalacaktır. Kırsal yerleşim alanından göç eden bir bireyin yoğun kaygı sonrası şok durumu kentsel yerleşim alanından göç eden bir bireye göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir (İlgar & Coşkun İlgar, 2015: 163-164). Nüfus mübadelesi sonucu Yunanistan'a göç etmek zorunda kalan Türkçe konuşan Karamanlı halk din olarak Hristiyanlığı benimsemektedir. Göç edilen bölgede bulunan halk ile dini olarak ortak unsurda buluşmaları mübadele sürecinin sancılarını azaltacak unsurlardan olabilmektedir ancak elimizde bu durumu kanıtlayacak bir veri bulunmamaktadır. Grek harflerini sadece yazı dilinde kullanan ve Yunanca konuşamayan mübadillerin göç edilen farklı bir ülkeye aidiyet hissetmesini hızlandıracak en önemli etmen kullanılan dil olmaktadır. Kullandıkları dilin Türkçe olması nedeniyle yaşanan kültürel şokun etkisi artmıştır. Zaman içinde yaşanan bölgeye alışma, kullanılan dili öğrenme, kuralların öğrenilmesi ve benimsenmesi aidiyeti artıran unsurlardan olmuştur.

Kültürel değişme yaklaşımına göre göç eden kişilerin sosyal özellikleri, göç ettiği ülkede hayatını yaşama şekli ve anıları göç edilen ülkedeki yaşantılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Kişi eski sosyal özelliklerini ve yaşama şeklini devam ettirebileceği bir ülkeye göç ederse adaptasyon süreci daha rahat geçerken eski sosyal özelliklerini ve yaşama şeklini devam ettiremeyeceği bir ülkeye göç ederse adaptasyon sorunları yaşayabilmektedir. Farklı sosyal yaşantılar deneyimleyen göçmenlerin adaptasyon sürecini olumlu yönde geçirdiği bilinmektedir (Erol & Ersever, 2014: 55). Nüfus mübadelesi sonucu Yunanistan'a göç etmek zorunda kalan Türkçe konuşan Karamanlı halk eski yaşam alanlarına ve sosyal yaşamlarına duydukları özlemi eski yaşam alanlarının ve yaşam şekillerinin bir örneğini göç ettikleri yerleşimde hayata geçirerek yenmişlerdir. Nea Sinasos kapsamında incelediğimizde mübadiller yaşayacakları yerleşim yerini aynı Sinasos köyünün oluşum yeri gibi bir dağ yamacına kurmuşlardır. Şehrin mimari yapısını eski köylerine benzer oluşturan mübadiller

evlerini ve sosyal alanlarını geçirecekleri kahvehaneleri de şehrin merkezinde bulundurmışlardır. Kendi aralarında yaptıkları bazı toplantılarda halen Türk oyun havaları, kaşık oyunları oynanıp Türkçe türküler söylenmektedir. Göç ettikleri ülke ile kültürlerinin uymaması halinde kendi kültürlerini mevcut ülkenin kültürüyle harmanlayıp uyum süreçlerini daha rahat geçirmeyi sağlamaktadırlar.

Göç hali ve mevcut düzenin değişmesi durumu çeşitli adaptasyon problemlerine neden olmaktadır. Bu etkilenme durumunu açıklama sürecinde göçün uyum süreci üzerindeki etkisini inceleyen yaklaşımlardan faydalanılmaktadır. Bu yaklaşımlar U-Eğrisi Görüşü, W-Eğrisi Görüşü ve V-Eğrisi Görüşü yaklaşımlarından oluşmaktadır.

Göçün uyum süreci üzerindeki etkisini inceleyen yaklaşımlar mübadillerin göç ettikleri ülkede geçirdikleri sürenin göç ettikleri ülkeye uyum durumunu etkilediklerini savunmaktadır. U eğrisi görüşüne göre ilk altı ay bireyin göç ettiği ve kendi için yeni olan ülkeyi keşfetme sürecidir. Bu sürecin pozitif bir algıyla ilerleyeceğinden bahsedilir. 6 – 18. aylar arasında ise asıl travmanın oluştuğunu 18. aydan sonra ise başarılı bir uyum süreci yaşadığını ve sürdüreceğini belirtir (İlgar & Coşkun İlgar, 2015: 164).

W eğrisi görüşüne göre göç eden bireyin 6 aylık periyodunu kapsamaktadır. 6 ay sonunda aidiyet duygusunun oluştuğu ve adaptasyon sürecinin olumlu ilerlediği belirtilir. İlk senenin sonunda ise büyük oranda uyum sağladıkları düşünülmektedir (Erol & Ersever, 2014: 56).

V eğrisi görüşüne göre ise göç sürecinin ilk aylarında adaptasyon sorunlarının yaşandığını ancak sonraki aylarda aidiyet duygusunun arttığı ve kaygının azaldığından bahsedilir. Bu yaklaşımın kapsamına Amerika ve Avrupa ülkelerinden gelen bireyler dahil değildir (Erol & Ersever, 2014: 56). Nüfus mübadelesi sonucu Yunanistan'a göç etmek zorunda kalan Türkçe konuşan Karamanlı halk dikkate alındığında V eğrisi

görüşünün uyum süreci üzerindeki etkiyi en iyi yansıtan yaklaşım olduğunu belirtebiliriz.

Siyasal/Toplumsal nedenler sonucu meydana gelen ve kitlesel etkiye sahip olan 1923 nüfus mübadelesi de dış göç kapsamında ele alınan mübadele göçü kavramı kapsamında değerlendirilmektedir. Halkların kitlesel değişimini sağlayan mübadele göçünün imzalanan protokoller ve antlaşmalar sonucunda iyi planlanmış olduğu varsayılmaktadır ancak sürecin doğurduğu sosyoekonomik, kültürel ve psikososyal etkilerin bir kısmı göz ardı edilebilmektedir. Mübadil kimliğiyle Yunanistan'da yeni bir hayata başlayan Türkçe konuşan Karamanlıların sosyoekonomik ve kültürel olarak bıraktığı düzenli ve iyi yaşam şartları yerini düzensiz bir yeniden yerleşme süreci ve kültürel bağlardan uzaklaşmaya bırakmıştır. Göçün psikososyal etkilerini destekler nitelikte yazılı metinler ve görsel unsurlar bulunmaktadır. Bu etkiler toplumsal dışlanma, bireylerin mevcut kimliklerinin uyum sorunlarından etkilenmesi, bitirilmemiş işlerin meydana getirdiği yarım kalmışlık hissi, geçmiş yaşantılara ve kişilere duyulan özlemin ortaya çıkardığı aidiyet hissedememe, baskın kültüre karşı oluşan direnç ve toplumsal ayrışmayı kapsamaktadır.

3. BÖLÜM

KÜLTÜREL UNSURLARIN İNCELENMESİ

Mübadele kavramı birçok disiplinin değerlendirme yapabileceği multidisipliner bir kavramdır. Bu disiplinler arasındaki en önemli öge ise insan ögesidir. Yüzyıllardır yaşamlarını idame ettirmiş oldukları vatanlarından mecburi göç yapması için gönderilmiş mübadillerin travmatik süreçlerden sıyrılması kolay olmamaktadır. Mübadelenin halen travmatik etkileri devam etmekte ve üçüncü nesil dahi bu durumdan etkilenmektedir. Göç etmek zorunda bırakıldıkları yurtlarının kültürel yansımalarını şarkılarında, türkülerinde, hikâyelerinde, ağıtlarında, halk oyunlarında, kıyafetlerinde, atasözlerinde, lakaplarında, yemek isimlerinde beraberinde getirmişlerdir (Tevfik, 2014: 87).

Yunan harfleriyle yazan ancak Türkçe konuşan topluluklar Karamanlılar olarak bilinir. Karamanlıların bulunduğu yerleşim yerleri Karaman ilinin de içinde bulunduğu Kapadokya bölgesi olarak bilinmektedir. Karamanlıların en belirgin özellikleri ana dillerinin Türkçe olması, Yunan harflerini kullanmaları ve Ortodoks Hristiyan olmalarını. Bu kapsamda Karamanlılara Hristiyan Türklerde, Anadolu Rumları vb. isimler verilmektedir. Biz ise çalışmamızda Türkçe konuşan Karamanlı halk olarak ele almaktayız. Mübadele öncesindeki yaşantılarında tarım, hayvancılık ve ticaret ile ilgilenen Türkçe konuşan Karamanlı halk mübadele sonrasında ilk aşamada tarım ile ilgilenmişlerdir. Yunanistan'a göç ederken tek bir bölgeye yerleştirilmeyen Türkçe konuşan Karamanlılar bölünmek durumunda kalmışlardır (Örnek & Nahya, 2017: 298-299). Türkçe konuşan Karamanlıların Anadolu'daki yaşam şekilleri, yaşamlarını idame ettirdikleri yerleşim yerleri ile kurulan aidiyet bağları, toplumsal ve kültürel yapıları, tarihi ve gündelik yaşayışları ve bu belirtilen durumların mübadele ile göç edilen bölgelere, mekanlara ve eserlere yansımaları soyut ve somut kültürel öğeler kapsamında incelenmiştir (Ulubay, 2021: 108).

3.1. SOMUT KÜLTÜREL ÖGELER

Zorunlu göç kavramı bireylerin kendi inisiyatifine bırakılmadan mecburi yapılması ön görülen bir göç türüdür. Mübadele ise bunun en sancılı yansımalarından olmaktadır. Yaşadıkları bölgelerden kendi kararları dışında gönderilen bireylerin uyum sorunları yaşaması olasıdır. Bu gibi durumlarda bireylerin eski yaşantılarına bağlanıp kopmak istemedikleri gözlenmiştir.

Şekil 4: Nea Karvali yerleşimi (Ulubay, 2021: 79).

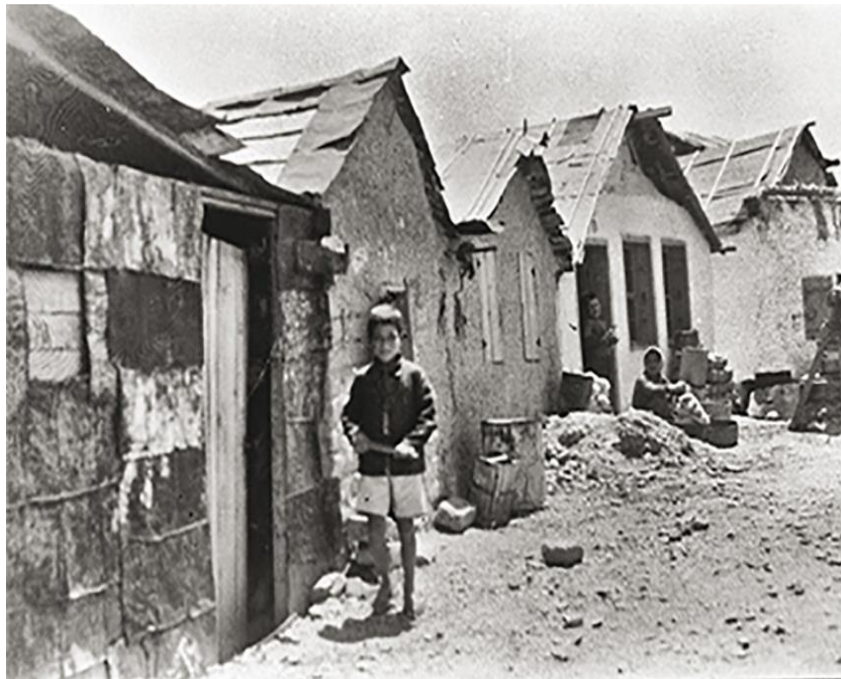

Şekil 5: Nea Prokopi yerleşimi (Ulubay, 2021: 83).

Şekil 6: Nea Artaki’de sokak isimleri. Solda bulunan Küçük Asya Sokağı ve sağda bulunan İstanbullular Sokağı

Eski yaşantılarından kopmak istemeyen bireyler zorunlu göç sonrasında göç ettikleri bölgeleri çeşitli şekillerde eski yaşantılarına benzetmeye çalışmışlardır. Bu durumun en net örnekleri ise göç edilen yerleşim yerlerinin, sokakların ve ortak kullanım alanlarını isimlerini belirlemedeki tutumları olmuştur. Göç edilen bölgenin ya da yaşanan yerleşimin eski ismini kullanmaktan ziyade yeni bir isim belirleyen göçmenler aidiyet duygularını böylelikle göstermişlerdir. Nea Sinasos, Nea Prokopi, Nea Zymirne, Nea Kesaria, Nea Karvali, Nea Kios, Nea Halikarnassos gibi yerleşim yerleri göç sonrası Yunanistan’da kurulan mübadil yerleşim yeri isimlerine örnek olarak verilebilir.

Şekil 7 Yunanistan'a göç etmiş bireylere sunulan geçici barınma çözümleri (Ulubay, 2021: 83).

Mübadele sonrası Yunanistan'a ulaşan mübadillere bir yerleşim yeri tahsis edilene kadar çadırlarda ya da geçici göçmen kamplarında barınabilme imkânı sunulmuştur. Farklı bir ülkede olma durumu, hava koşulları ve bir bireyin hayatını idame

ettirebilmesi için uygun yaşam ortamı oluşmamış olması uyum sürecinin gecikmesini sağlayan unsurlardandır. İlerleyen süreçlerde yaşayabilecekleri bir bölge tahsis edilen bireyler uyum sürecini eski yaşantılarını yeni yerleşim yerlerinde hayata geçirerek eskiye göre nispeten daha kolay geçirmiştir.

Şekil 8: Sinasosların mübadele sonrası Yunanistan'da yerleştiği mübadil evi örnekleri. İlk evin sağ üst kısmında Çanakkale Sokağı yazan bir tabela bulunmaktadır (Ulubay, 2021: 140).

Mübadele sonrasında Yunanistan'a yerleştirilen halk uygun yerin tahsis edilmemesi durumundan etkilenmiştir. Sinasos halkının bir kısmı da mübadil evlerine yerleştirilmiştir. Anadolu'ya duyulan özlem sokak isimlerine de yansımıştır (Şekil 8).

Sinasostan Yunanistan'a göç eden mübadiller yerleştikleri bölgeye "Yeni Sinasos" anlamına gelen "Nea Sinasos" adını vermişlerdir (Pekak, 2008: 206). Örnek ve Nahya'ya (2017: 299-300) göre "Yunanistan'daki köy Kapadokyalılık için bir temsil alanı oluşturur. Yeni köy, Yunanistan'a aidiyetin, Kapadokyalılığı Yunanistan'da temsil etmenin ve eski bağları unutmayan bir belleğin alanıdır; anıtsal ve semboliktir. Yeni köy, Kapadokya'dan mesafe olarak uzak ama kimlik ve temsiliyet açısından yakındır."

Şekil 9: Nea Sinasos ("Hhc Asia Minor Travel Seminar: Center For Asia Minor Studies, Athens, Greece,"2016)

Göç eden bireyler yeni yerleşim yerlerine verdikleri isimler gibi şehrin ya da köyün yapısını da göç ettikleri yerleşim yerlerine benzer dizayn etmişlerdir. Örnek ve Nahya'ya göre göç eden kişiler için göç ettikleri yerler doldurulabilecek boş bir sayfadır. Eski anılarını canlandıracak yeni yerleşim yerleri oluşturmaya çalışmışlardır. Yerleşim yerleri, kiliseler kültürel bağın en önemli sembolleri olmuştur. Zamanının çok büyük bir kısmını geçirdikleri evleri de anıt yerine sayılması gereken unsurlardandır (2017: 299-30-3).

Şekil 10: Günümüzde Nea Sinasos Yerleşimi Arazisi (Ulubay, 2021: 110).

Şekil 11 Eğriboz Adası Nea Sinasos Köyü kuruluş yerleşimi (Ulubay, 2021: 152).

Sinasos köyü kurulmadan önce farklı halkın farklı köylerde hayatlarını idame ettirdiği bilinmektedir. Zaman için Sinasos'un kurulmasına temel oluşturan konu ise bu köylerde yaşanan eşkıyalık sorununun baş göstermesi olmuştur. Eşkıyalardan korunabilmek ve hava muhalefetinin hayatlarını daha az etkilemesi nedeniyle Ürgüp

ilçesine de dahil olan bir yamaç üzerine kurulmuştur. Nea Sinasos ise benzer kaygılardan olmasa da mübadiller tarafından benzer bir yerleşim alanında kurulmuştur. Mübadele sonrası çadırlarda, banliyölerde, göçmen evlerinde yaşamak zorunda kalan halk yerleşim alanlarının belirlenmesiyle bırakmak zorunda bırakıldıkları Sinasos'u yeni yaşam alanlarında canlandırmışlardı **Şekil 11** de görüldüğü gibi Nea Sinasos'ta Eğriboz Adasının yamaçlarına kurulan bir yerleşim alanı olmuştur (Ulubay & Önal, 2021: 75).

Şekil 12: Mübadele öncesi Sinasos'un yerleşim planı (Konstantinos Eleni Kilisesi, köy ortası-pazaryeri, köy kahvesi mekansal örgütlenmesinden oluşan köy meydanı) (Ulubay & Önal, 2021: 75)

Şekil 13: Mübadele sonrası ve günümüzde Nea Sinasos'un yerleşim planı (dini yapı (kilise, park-meydan, kafe (köy kahvesi) örgütlenmesinden oluşan köy meydanı) (Ulubay & Önal, 2021: 75)

Sinasos köyünün kurulması sürecinde şehir yapısı merkezine kiliseyi (Konstantinos Eleni Kilisesi) alan ve etrafına okul, kahvehane, meydan ve belediye binasını alacak şekilde planlanmıştır. Ortak kullanım alanlarının bir arada bulunduğu ve halkın rahat ulaşım sağlayacağı bir mekânsal örgütlenme örneğidir. **Şekil 13**'te görüldüğü üzere Nea Sinasos'ta da Sinasos'un bir benzeri şekilde yapılandığını görmekteyiz. Merkez kilisenin etrafında konuşlanan köy kahvehanesi, meydan ve park görülmektedir (Ulubay & Önal, 2021: 75). Sinasos'un mübadele öncesinde fotoğraflanması sayesinde mübadiller şehrin genel yapısını, ortak kullanım alanlarını ve mimarı dokunuşlarda fotoğraflardan ilham alıp Nea Sinasos'u inşa etmişlerdir. (Ulubay, 2021: 135). Mübadillerin yeni yerleşim alanlarını mekansal boyutta eski yerleşim alanlarına benzetme kaygısı rutin ve tanıdıklık öğelerinin psikolojik iyi oluşuna iyi gelmesinden kaynaklanmaktadır. Benzer yaşantılar ve mekansal öğeler Nea Sinasos'a olacak uyum sürecinin sancılarını azaltacaktır.

Mübadele sonrası ve günümüzde Nea Sinasos'un yerleşim planı (dini yapı (kilise, park-meydan, kafe (köy kahvesi) örgütlenmesinden oluşan köy meydanı)

Şekil 14: Saint Nicholaos Kilisesi inşaatı (Ulubay, 2021: 161).

Nea Sinasos'un kurulması sürecinde mübadillerin evleriyle beraber yapımına ilk başlanan yapı Saint Nicholas Kilisesi olmuştur. Zografopoulos'un "... *Önce bir kilise inşa ettik ve sonra bir aile kurduk ...*"186 sözleri ise dini yapının mübadiller için ne kadar önemli olduğunu anlatmakla beraber Sinasos'ta bulunan yapıya benzer ortak kullanım alanlarının birlik içinde ve öncelik esaslı yapılması aile olma hissiyatının pekişmesine neden olmuştur (Ulubay, 2021: 146).

Şekil 15: 1924 yılı Sinasos'ta bulunan Panayia Kilisesi (Ulubay & Önal, 2021: 75)

Şekil 16: 1924 yılı Sinasos'ta bulunan köy hamamı (Ulubay & Önal, 2021: 75)

Şekil 17: Günümüzde Nea Sinasos merkez kilisesi-Saint Nicholas Kilisesi (Ulubay & Önal, 2021: 75).

Sinasos'un kuruluş sürecinde dini yapılar önemslenmektedir. Öyledir ki geçmişten günümüze kalabilen onlarca kilise ve anıt devamlılığını sürdürmektedir. Türkçe konuşan Karamanlı Rumlar Sinasos'ta inşa ettikleri kiliselerinde bulunan mekânsal ayrıntıları Nea Sinasos'a da taşımışlardır. Dini yapıların oluşumunda kullanılan teknikler, malzemeler ve görsel yapı Nea Sinasos'ta da benzerliğini korumaktadır. Merkez kilise olan Saint Nicholas Kilisesi yapı ve plan tipolojisi olarak Panayia Kilisesine ve köy hamamına benzemektedir (Ulubay & Önal, 2021: 75).

Şekil 18: Sinasos'ta yer alan Nicholoas Kilisesi (Ulubay, 2021: 118).

Şekil 19: Nea Sinasos'ta yer alan Saint Nicholaos Kilisesi (Ulubay, 2021: 172).

Dini yapılar Türkçe konuşan Karamanlılar için Sinasos'ta da Nea Sinasos'ta da önemini korumaktadır. Şimdilerde yıkılmış olan Nicholas Kilisesi buna örnektir. Nicholas Kilisesi Mübadele öncesi Sinasoslular için önemli din merkezlerinden biri olmaktadır. Mübadele sonrası yeni yerleşim alanları olan Nea Sinasos'ta kilise yapısını benzer oluşturmasalar da aynı isimle bir kilise inşa etmişlerdir. Bu kilise Nea Sinasos bölgesinde bulunan Saint Nicholas Kilisesidir (Ulubay & Önal, 2021: 75). Dini

mekanlarını eski yerleşim yerlerinde bulunan isimlerle yeniden hayata geçirmek Sinasos'un bir devamı algısı yaratmış ve kalan hayatlarına benzer şekilde devam edecekleri düşüncesini meydana getirmiştir. Bu düşünce ise bireylerin kaygı durumunu dengeleyici düşüncelerden olmaktadır.

Şekil 20: Nea Sinasos – İstea arasında bulunan konut örnekleri (Ulubay, 2021: 169).

Sinasos'ta yaşayan halk kazançlarının büyük bir kısmını yerleşim alanlarının mimarisine yatırmıştır. Kargir ve kayalara oyma kiliseler ve büyük konaklar inşa

etmişlerdir. Kullandıkları bezeme örnekleriyle ise mimari yapının estetik bir görüntü almasını sağlamışlardır (Pekak, 2009: 262)

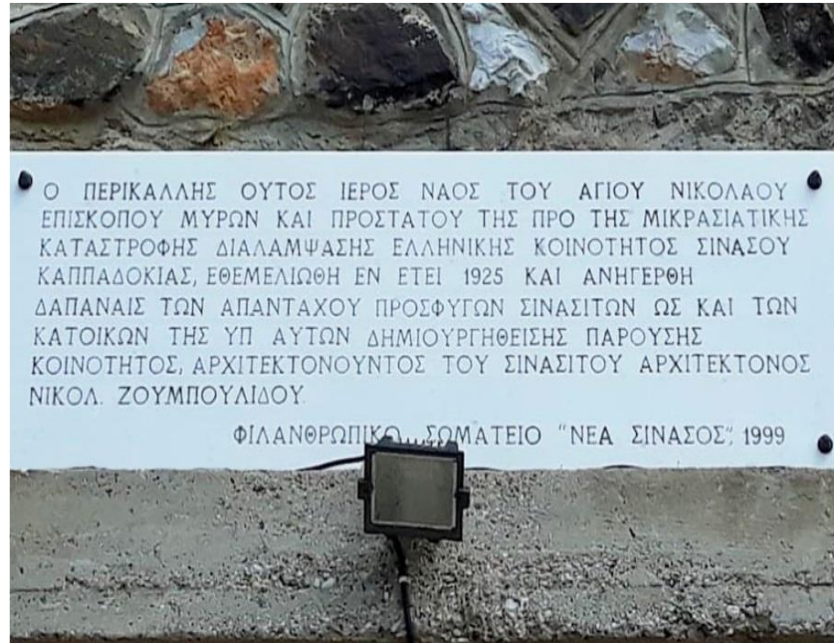
Nea Sinasos'ta yerleşik hayata geçildikten sonra mübadiller evlerinin mimarisini, bezemelerini ve işlemlerini özenle hazırlamışlardır. Bir insanın en özel ve önemli gördüğü alanlardan biri olan evlerini eski yaşantı örnekleriyle yeniden inşa etmesi psikolojik olarak bitirilmemiş işlerinin bitirilmesi umudu taşımasını sağlayacaktır. Sinasos'taki konutlarda bulunan işçilik örneklerinin bir benzerini Nea Sinasos'taki konutlarına yansıtılmışlardır. Bir insanın en özel ve önemli gördüğü alanlardan biri olan evlerini eski yaşantı örnekleriyle yeniden inşa etmesi psikolojik olarak bitirilmemiş işlerinin bitirilmesi umudu taşımasını sağlayacaktır.

Şekil 21: Sinasos'ta bulunan Konstandinos Eleni Kilisesi üzerinde bulunan yazıt (Ulubay, 2021: 172).

Sinasos'ta bulunan Konstandinos Eleni Kilisesi üzerinde bulunan yazıtta şunlardan bahsedilmektedir:

“Ben, en mukaddes kraliyet ailesinin kilisesiyim; Konstantin ve Helena'nın, I. Sultan Ahmet zamanında inşa edildim, I. Abdülmecid zamanında tezyin edildim ve meşhur Paisos piskopos olduğunda Sinasos halkının gayretleri ve harcamalarıyla, 1729 yılında tamamlandım, 1850'de onarıldım” (Ulubay, 2021: 172).

Şekil 22: Nea Sinasos'ta bulunan Saint Nicholaos Kilisesi üzerinde bulunan yazıt (Ulubay, 2021: 172).

Nea Sinasos'ta bulunan Saint Nicholas Kilisesi üzerinde bulunan yazıtta şunlardan bahsedilmektedir:

“Myras Piskoposluğu ve Yunan topluluğunun Küçük Asya felaketinin önlenmesinin koruyucusu Agios Nikolaos'un güzel kutsal kilisesi, 1925 yılında kurulmuş ve her yerini bu toplumun sakinleri mülteci Sinasosluların harcamaları belirlemiş ve oluşturmuş, mimarı Sinasoslu Nikolas Zoumbulidis.”

Türkçe konuşan Karamanlı mübadiller evlerinde ve ortak kullanım alanlarının girişlerinde Sinasos'ta da Nea Sinasos'ta da yazıtlar bulundurmışlardır. Yazıtlarda binaların hangi tarihte yapıldığı, kimin tarafından yaptırıldığı, hangi amaca hizmet ettiği gibi bilgiler yer almaktadır. Yazıtın bulunduğu yerleşim yerlerinde yaşayan kişiler hakkında bilgiler vermesi, toplumun ortak kabul ettiği söylemlerin bulunması yönünden yazıtın bulunduğu binaya gelenleri karşılama görevi görmektedir. Bu yazıt kültürü Mübadillerin Sinasos'ta da gerçekleştirdiği gibi toplumsal yapı hakkında bilgi vermektedir. Sinasos'ta da kalan çoğu evin üzerinde Grek harfleriyle yazılmış bu yazıtlara ulaşılabilir. 1800'lü yıllardan kalan bu yazılar halen okunabilir halde bulunmaktadır (Ulubay, 2021: 170).

Kendini ifade edebilme, bildiklerini aktarabilme, duygu ve düşüncelerden bahsedebilme, örf ve adetlerini dilediğince yaşama ve konuşabilme durumu bireylerin temel haklarından sayılmaktadır ancak mübadele gibi zorunlu bir göçe tabii tutulan bireylerde bastırılma düşüncesi baskındır. Bastırılma düşüncesi bulunan bireylerin eski yaşam unsurlarını canlandırabilmesi ise bir nevi “*katarsist*” sayılabilmektedir.

Şekil 23: Nea Sinasos'ta köyün girişinde bulunan Sinasos Anıtı. Anıtın üzerinde bulunan yazı ise “Sinassosluların Hatırası” anlamına gelmektedir. (Ulubay, 2021: 170).

Mübadele süreci yaşadıkları ülkeden ayrılmak zorunda kalan mübadillerin maruz kaldığı travmatik bir yaşantıdır. Bu yaşantı bireylerde bıraktığı izler sebebiyle nesillerdir unutulmamış ve günümüzde halen araştırmalara konu olmaktadır. Yaşanılan travmatik anların unutulmaması ve sonraki nesillere aktarılması için çeşitli yollar bulunmaktadır. Yazılı ve sözlü ögeler bu duruma örnektir. **Şekil 23** de görülen Sinasos Anıt'ı mübadillerin mübadele sürecinin unutulmaması adına yaptırdığı bir anıttır.

Şekil 24: Mübadele sürecinde Sinasos'tan Nea Sinasos'a taşınan duvar halısı (Rizos'un Evi) (Tevfik Balta arşivinden)

Şekil 25: Mübadele sürecinde Sinasos'tan Nea Sinasos'a taşınan duvar saati (Rizos'un Evi) (Tevfik Balta arşivinden)

Şekil 26: Mübadele sürecinde Sinasos'tan Nea Sinasos'a taşınan avize (Rizos'un Evi) (Tevfik Balta arşivinden)

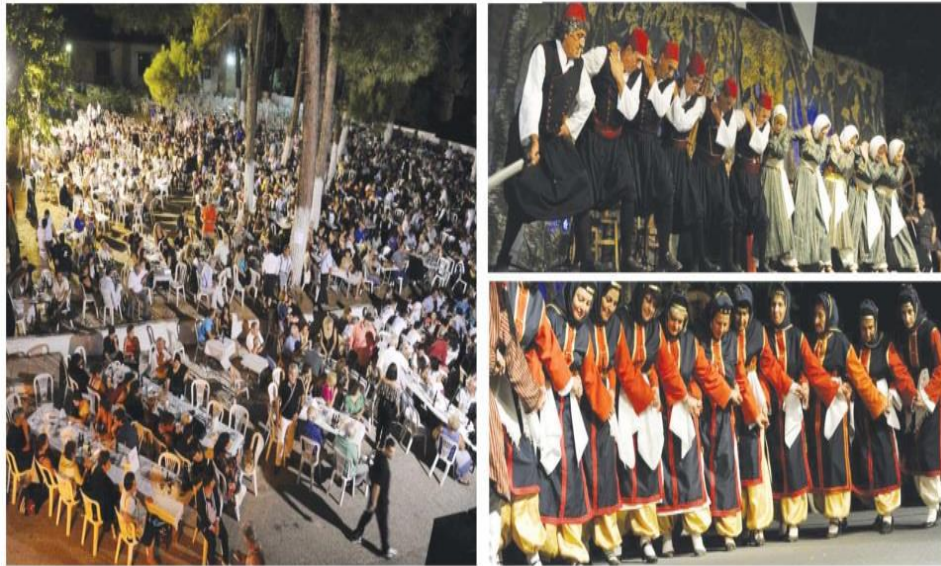
Şekil 27: Sinasoslu Makrina Papadopulu'ya ait arhaleç ve entari (Tevfik Balta arşivinden)

1923 Türk-Yunan mübadelesiyle beraber Yunanistan'a göç eden mübadillerin birçoğu geri döneceklerine inanarak yanlarına çok fazla eşya almamışlardır. Bazı mübadiller ise Yunanistan'da kuracağı yeni yaşantısında terk etmek zorunda kaldığı evinden, köyünden izler olması adına taşınabilir eşyaların bir kısmını yanlarında getirmişlerdir. Taşınabilen eşyaların Yunanistan'a götürülmesi ve bu eşyaların 1924'ten itibaren evlerde kullanılıyor olması her ne kadar zaman içinde asimile olmuş olsalar da kültürel bağlarından kopmak istemeyen ve bu bağları yaşatmaya devam eden bir toplumun olduğunu göstermektedir. Sinasos'ta kullanılan yerel kıyafetlerde mübadiller

tarafından halen saklanan ve özel günlerde kullanılan kültürel unsurlardandır. Sinasosluların ve Nea Sinasosluların bulunduğu kültürel etkinliklerde arhaleçler ve entariler giyilip halk oyunları oynanmaktadır.

Şekil 28: 1948 yılında Nea Sinasos'ta düzenlenen şenliklerde dans eden Nea Sinasoslu ve Sinasoslu insanlar (Ulubay, 2021: 177).

Şekil 29: Nea Sinasos'ta düzenlenen şenliklerde dans eden Nea Sinasoslu ve Sinasoslu insanlar (Ulubay, 2021: 177).

Sinasosluların ve Nea Sinasosluların mübadelenin ilk yıllarından beri bir araya geldiği şenlikler ve eğlenceler gerçekleşmektedir. Gerçekleşen bu şenlikler zaman geçtikçe büyümüş ve festivallere dönüşmüştür. Şimdilerde yapılan mübadil festivallerinde eski Türk türkülerini söyleme ve halk oyunları oynayarak eski günleri anma ritüellerine dönüşmüştür. Bu mübadil festivallerine bir örnekte Gavustima Festivalidir. Her yıl “Kapadokya bölgesinden göç eden mübadillerin kurduğu 24 dernek, Gavustima (Kavuşma) adını verdikleri etkinlikle Yunanistan’ın farklı bir şehrinde bir araya gelmektedir” (Öger, 2013). Her yıl yaşlısından gencine 3 nesil Kapadokyalı mübadil çocukları ve torunlarının birleştiği ve Küçük Asya geleneklerini yaşattığı Gavustima festivalinde gençler farklı yörelerin halk oyunlarını oynarken yaşlılar ise halen hatırladıkları Türkçe türkülerini okumaktadır. Gavustima festivali de mübadillerin eski kimliklerini yeni yaşantılarında devam ettirme çabasına bir örnek teşkil etmiştir (Doğan & Karahasanoğlu, 2017: 125). Carl Gustav Jung yaşanan travmatik olaylardan sadece travmayı deneyimleyen birinci neslin değil sonraki nesillerinde etkilendiğini savunmaktadır. Travmatik yaşantı kolektif bilinçdışı sayesinde ortak bir bilgi ağı ile nesilden nesle aktarılmaktadır (Özgür, 2019: 10). Gavustima Festivali sayesinde nesiller arası bir kültür aktarımı Jung’un benimsediği kolektif bilinçdışı kavramının mübadil halklara yansımalarını görebilmekteyiz.

3.2. SOYUT KÜLTÜREL ÖGELER

Mübadele sürecinde uyum sorunlarının ve bölgede yaşanan problemlerin mübadillerin türkü, ağıt ve şiirlerine yansımaları olmuştur. Şiir, türkü ve ağıt kültürü mübadele öncesinde de güçlü bir şekilde var olan Sinasoslular mübadele sonrasında da yaşadıkları problemleri, problemlerin getirisi olarak yaşanan sosyal izolasyon durumunu ve psikolojik iyilik hallerini bu eserlerle yansıtmışlardır. Mübadele öncesi şiir ve şarkı geleneğinde daha çok dini, kahramanlık içerikli eserler bulunmakla beraber sosyal düzeni üzüntü veya neşe duyguları baskın bir şekilde ele aldıkları eserleride bulunmaktadır. Mübadele öncesi Türkçe konuşan Karamanlıların şiir ve şarkı geleneğini inceleyebileceğimiz eserler şunlardır:

“Güneş batıyor ve hava kararıyor.

Yakışıklı Yanni Ksinovuno dağına gidiyor.
 Ksinovuno dağının arkasında bir kuyu var.
 Ve Yanni orada, ah benim küçük Yanni'm.
 Dövülmüş, vurulmuş, dağda ölü yatıyor.
 Melekler ruhunu almış, tanınmaz halde.
 Yanni keske sadece annen, keşke sadece bacın ağlasaydı,
 Ama sevgilin geliyor Yanni.
 Kendini iki kara taşla döverek ağlıyor” (Stamatopoulos, t.y.).

“Şu çıplak, mahvolmuş vücudu görebiliyor musun?
 Dikenlerden bir taç takınmış,
 Ve esvabı kana bulanmış,
 .....
 Beni öldüren bıçak değil, içine düştüğüm uçurum değil.
 Bir kuyu değil, adaletsizce ölmeye,
 Kıyma kendine anne, bütün dünya ölüyor.
 Boğulma anne, bütün anneler boğuluyor.
 Sadece metin ol ve hücrene dön” (Stamatopoulos, ty).

“.....
 Üç asilzade bir masada oturuyorlardı.
 Biri beyaz elbisesini övdü diğeri görünümünü,
 Ve Mavrodis aşkını övdü, övdü...” (Stamatopoulos, ty)

Mübadele öncesinde Sinasosluların bıraktıkları üç eserde ana tema matem ve kahramanlık durumunu kapsamaktadır. Mübadele öncesi Sinasos halkının şarkı, şiir ve ağıt geleneği mübadele sonrasında göç etmek zorunda kaldıkları Yunanistan'da da devam etmiştir. Bu eserlere ise örnekler şunlardır:

Türkiyadan kaldırdılar bizleri

Kan ağlıyor hepimizin gözleri
Heç kimsenin gülmez oldu yüzleri,
Bir yatirki yere sürdüler bizi.

Kiliseyi mektepleri terk ettik,
Eşyaları paraları sarf ettik
Antallayı [mübadele] yapanlara kahrettik
Her birimiz bir tarafa atıldık.

Yüz kilise vardı yıldız suvalı
İkonalarla şanlı duvarı
Harap etti bu yapılan seferi
Her birisi orda oldular cami.

Kucakladım mezbahların taşını
Tutamadım ben dedemin yasını
Anlamadım bu feleğin işini
Yüz çevirdi bizden kahretti bizi.

Yunanistan toprağına düşürdü
Peder oğul birbirini şaşırıldı
Her birini bir dağlara aşırıldı
Kimse komşusunu bulamaz oldu.

Her birimiz olduk perme perişan
Bir birini görürse olurlar ruşan
Yüzde doksan dokuz heman peruşan
Şu sebep olanlar olsun peruşan.
Bulamadım komşularım dostlarım
Fizah(?) eder kalbim doğrulmaz kaşlarım
Şimden geru hiç dökünmez yaşlarım
Bir karanlık duman çöktü bağırma.

Nerde kaldı gece gündüz muhabbet
Ayrı düştük perişan olduk akıbet
Ey Haistian (?) tovbe etsin teakip et,
Artık mahşer günü yaklaşıp gelir.

Bir kasırğa geldi bizi şaşırıldı
Her birimizi bir dağlara düşürdü
Lozan meclisinde zehir içirdi
Sebebi Allaha sualin versin.

Yüzde elli per peruşan oldular,
Çokları da açık çıplak kaldılar
Evinden bağından mahrum oldular
Tesellisi yoktu garip olanın.

Bazı kulübede bazı çadırda,
Heç kimseler getirmeyor hatıra,
Allah gariplere sahip getire
Sabi sübyan hep analar ağlıyor.

Terk eyledik saray gibi evleri,
Mekan tuttuk dağ başında köyleri,
Kırmızı çıbıklı büyük bağları
Terk eyledik şimdi olduk peruşan.

Bütün Anadolu bura geldiler
Yunanistan toprağına doldular

Yer yurt yoktur hep peruşan oldular (Benlisoy,
2001: 48-51)

Mübadele sürecinden önce ülkenin çeşitli yerlerinde ana dili Türkçe olan ancak dinî olarak Rum Patrikhanesine bağlı kişiler yaşamaktaydı. Bu Hristiyan Türkler ana dilleri bakımından Rumlardan farklılık gösterirken Müslüman ahabplarına benzerlikleri daha fazlaydı. Bu kişiler Lozan Antlaşması sonucunda Yunanistan'a gönderildiler. Ana dilleri Türkçe olan bu kişiler vatanına dönüyor olmak düşüncesinden ziyade vatanından kopuyor olma düşüncesiyle baş etmeye çalışmaktaydı (Orakçı, 2019: 267-270). Yunanlıların ötekileştirme politikası, adaptasyon sorunu, ekonomik problemler, yalıtılmışlık ve yalnızlık gibi sorunlar mübadillerin göç sürecini sancılı geçirmesinin sebepleri ve sonuçları olmuştur. Mübadiller mekânsal ve kültürel farklılaşma sonucu yaşam yerlerini ait hissedebileceği şekilde oluştururken yaşadığı psikolojik sancuları ise yazdıkları şiirlerde, halk türkülerinde, ağıtlarda ve ninnilerde yansıtmışlardır. Katarsist kavramının kelime anlamı duygusal boşalım olarak ele alınabilmektedir. Yüzyıllardır oluşturulan eserlerde de bireylerin yaşadıkları travmaların meydana getirdiği katarsist durumlara tanık olmaktayız. Aristoteles sahneye alınan tragedyaalar sonunda izleyenler tarafından yaşanan rahatlamaya odaklanarak bu kavramın öneminden bahsederken Freud danışanın ruhsal sıkıntılarını danışmanına yansıtması ve sonrasında meydana gelen arınmadan söz etmiştir (Çakmak, 2022: 33). Bu eserlerde yansıtılan dışavurum gün geçtikçe anma ve yâd etme merasimlerinde bir katarsist etkisine dönüşmüştür. Mübadele sürecinin sonunda yaşanan sorunların kollektif bir şekilde paylaşılması ve hissedilen kötü duyguların bölüşülmesi mübadillerin baş etme mekanizmalarının yansması olarak görülmüştür

“Türkiyadan Kaldırdılar Bizleri/Kan Ağlıyor Hepimizin Gözleri” adlı şiirde mübadele edilme sürecinin meydana getirdiği umutsuzluğu işleyen bir şiir olmaktadır. Dizelerde mübadele sürecinin düzensizliğine ve insanların birbirinden farklı yerleşim yerlerine göç ettirildiğine değinilmiştir. İmzalanan protokoller sonucu yapılan siyasal göçlerin iyi planlanmış olması gerekmektedir. Yeterince plan yapılmadan ve her koşul değerlendirilmeden yapılan göç planlarının sonunda insanlar psikolojik, sosyolojik, toplumsal ve ekonomik açıdan etkilenmektedir. Bu etkinin bireyde yarattığı mutlak umutsuzluk ve geçmişe duyulan özlem adaptasyon problemlerini beraberinde getirmiştir. Eserde mübadillerin göç sonrası adaptasyonunu geciktiren temel unsurlardan biri yeterince detaylı planlanmamış göç hali ve meydana getirdiği sonuçlar olmuştur Nea Sinasos'ta yaşamını sürdüren mübadillerin eserdeki bir diğer yakınması ise vatan kabul ettikleri topraklarda yaşarken ki mevcut ekonomik

şartlarının mübadele sonrasında bulunan ekonomik şartlara denk olmadığına ve saraylarda yaşarken çadırlarda yaşamaya başladıklarına değinilmiştir.

“Türkler ile Hristiyanlar barışık
 ... narittik(?) ne bulgur aşlık
 Sevgili yurtları koyup gidelim
 Ferman büyük yerden hatın (?) edelim
 Aşğın sadığın dertleri çoktur
 Derdime dermanım akrabam yoktur
 Ölümüm çoktur da zulümü haktır
 Gidelim yavrular haydin gidelim
 Evlerimiz birer birer yazıldı
 Bu sene dirliğimiz bozuldu
 Mezerimiz gurbet elde kazıldı
 Gazın mezarımız bari burda olsun
 Ne unlar öğüttük ne bulgur aşlık
 Garalı günlere haydin gidelim

Ferman böyük yerden hatın edelim.” (Orakçı, 2019: 176-177)

Mübadele sürecinden en fazla etkilenen gruplardan biri ise kadınlardır. Komşularını, dostlarını, akrabalarını, kurulu düzenlerini, evlerini bırakmak zorunda kalan kadınlar vatanlarından ayrılmak istemediklerini belirttikleri ağıtlar söylemişlerdir. Yukarıdaki ağıtta vatanlarından ayrılma durumunun sancılı süreci hakkında bilgi alabilmekteyiz. “Ne bulgur öğüttüm ne aşlık” sözlerinden hanelerinden toparlanamadan çıkmak durumunda olduklarını, hayatlarının bir anda yarıda kesildiğini görmekteyiz. Bu durum mübadele sürecinin yeterince ayrıntılı planlanmadığının göstergesi olmuştur. Düzenli ve psikolojik açıdan güvenli olarak adlandırabileceğimiz ait hissettikleri vatanlarından ayrılan mübadiller düzensiz ve bu düzensizliğin getirisi olan güvensizlik hissini baskın olarak hissettiği Yunanistan’a göçmek zorunda kalmışlardır. Bireyde oluşan yarıda kalmışlık hissi Gestalt Terapi kuramına göre bitirilmemiş işler kavramıyla incelenebilmektedir. “Tamamlanmamış/bitirilmemiş işler kavramı; kişinin geçmişinden gelen, anda var olmasını zorlaştıran, karşılanmamış her türlü ihtiyaçlar, ifade etmediği ve içinde kalan olumlu veya olumsuz duygular, ifade etmediği

düşünceler, karşılamadığı fiziksel ve psikolojik her türlü ihtiyaçlar, gerçekleştirmeyi isteyip gerçekleştirmediği davranışlar olarak tanımlanmaktadır Tamamlanmamış işler, kişinin içinde tamamlanana kadar var olmaya devam eder.” (Demirbaş & Canatan, 2021: 335) “Evlerimiz birer birer sayıldı/ Bu senedir dirliğimiz bozuldu” sözlerine ise mübadele öncesinde hissettikleri ayrışma duygusu hakimdir (Söylemez, 2019: 2555). Mübadele öncesi yaşadıkları yerlerde azınlık kimliği ile var olan mübadele sonrası ise mübadil kimliği ile hayatını idame ettirmek zorunda kalan halkın mevcut siyasal düzende kendilerine yer bulamamaları ve yeterince sahiplenilmemeleri incelediğimiz eserde ayrışma duygusunun temelini oluşturmaktadır. “Garalı günlere haydin gidelim” dizesinde k harfinin g harfine dönüşmüş bir şekilde yazılmış olması ise Türkçeyi halk ağzıyla kullanabilecek kadar benimsediklerini göstermektedir. Hatıralarını canlandırabilmek, geçmiş günlerini yâd etmeyi istedikleri için eski yaşantılarına duydukları özlemi konuşma dilinde bilinçli bir şekilde koruma gayretinde bulunmaktadır. Dil özelliklerinin korunmasının en temel nedeni kimliğini devam ettirebilme isteği olmakla beraber mübadele sonrasında maruz kaldığı baskın dile ve kültüre karşı gösterdiği bir direnç olarak yorumlanabilmektedir. “Güvenli alanda kalmak, güvensiz alana geçmemek için gösterilen çabaya ise direnç denir.” (Akt. Candır & Çelik, 2019: 440)

“Bizi altın kasabadan kovuyorlar,
Yunanistan Yolundayız Zarif Sinasos,
Sen bizim anamızsın,
Rab İsa, Sen bizim kasabamızı gözet ve koru,
Kararmış Sinasosumuzu...” (Akt. Pekak, 2009: 187)

Sinasoslu kadınların iyi temennilerle söylediği ağıtlar zorunlu göç kapsamında vatanlarından ayrılmak zorunda kalsalar da hala özlem ve minnet içinde olduklarını görmekteyiz. Altın kasabalarının kendilerinin gidişiyle kararaacağına inanan Rum kadınlar için Nea Sinesos’a adapte olma süreci sancılı geçmiştir. Eserde “altın kasaba” benzetmesi dikkat çekmektedir. Vatan olarak benimsedikleri topraklara biçtikleri değeri altın gibi değerli bir maddeye benzettikleri görülmektedir. Biçtikleri değerin fazla olması mahrum bırakılma kararının bir karşılığı olmuştur. Jung (2003: 22)’a göre vatan kavramı ve anne kavramının beraber değerlendirilmesinin temel nedeni her iki kavramında “sihirli dönüşüm ve yeniden doğuş yeri” olarak görülmesidir. Eserde “Sen bizim anamızsın” dizesinden anne ve vatan kavramlarındaki ilişki görülmektedir. Travmatik yaşantılar sonucu baskın olan kökeni ve vatanının baki olmasını isteme düşüncesini annenin doğurganlığı ve koruyuculuğu ile desteklemektedir.

Uyum problemi her zaman sadece yer değişikliğinden kaynaklanmamıştır. Yunanlıların yalnızlaştırma ve ötekileştirme politikası mübadilleri zorlayan unsurlardan olmuştur. Devlet kurumlarında dahi işlerin kendileri adına yürümediğini ve mübadil kadınlara yapılan zorbalık sürecini anlatan şiirler bulunmaktadır:

“Karısı güzel olan görür işini
 Olmayan derbeder sıkar dişini
 Yunan memurları bilir işini
 Çirkine dirler ela avrion (yarın gel)
 Güzel gördükçe candan severler
 Düşen işlerini hemen görürler
 Bu gibilere asla ela avrion demezler
 Çirkin derbedere derler pek iyi
 Güzelleri çağırırlar gelsin ileri
 Verirler dört gözlü koca bir evi
 Ferdası gün gider durur da durur
 Yine güzel gelir işini görür
 Memur çirkini görür hiddete gelir

Der çirkine kira mou ela avrion (yarın gel hanım)” (Balta& Alpan, 2016)

Mübadele sonrası mübadillerin yaşadıkları sorunlardan biri de kamusal hayat süreçlerinin yani bir devlet işinin çözülmesi ya da bir eşya satın alma gibi standardı olması gereken ve kolaylıkla halledebilecekleri konularda sorunlar yaşamaları olmuştur. Satın alacakları bir eşyayı olduğundan daha pahalıya satan Yunan esnafına ve mübadele sonrası halledilmesi gereken işlerini olduğundan daha uzun sürede yapan ya da yapmayan devlet memurlarına yazılan şiir, o dönemin panoramasını net bir şekilde anlatmaktadır.

“Ey muhacir durma ağla imdat yoktur kimseden
 Türkiye’den kovulduk hiç kabahat etmeden
 Yurdumuzdan, Yunan deyü Türkler bizi kovdular
 Burdakiler Türkten beter cümlemizi üzdüler

Hem boğdular hem soydular, çok perüshan ettiler
 Canımızı ovalara aç meskansız attılar
 Bize ait, Türk evleri zabıtlere verilmiş,
 Bir kısmına memurlar da fırsat bulmuş yerleşmiş
 Hatta zengin, Rum Musevi yerli alçak kurtları
 Saray gibi evler bağları biz Türklere bıraktık
 Fabrikalar ve dükkanlar daha neler neler terk ettik
 Burada ise vicdansızlar bir odacık vermiyor
 Bugün, yarın git gel, ümitler kalmıyor.
 Bize sit Türk mülkleri bizden niçün gasp olsun*
 İçlerine, zabıt, memur, yerli zenginler dolsun
 .....
 Yerli zengin milyonerleri Türk evinde otursun
 Biz biçare muhacirler ovalara atılsın
 Sizde asla insaf yok mu ey rical-i hükümet
 Yeter artık, sabır taşı, yapmayalım rezalet
 Yoksa sonra, görürsünüz açlık neler doğurur
 Bu gidişle çok yakında bizi size ev sovutur.” (Kaplan, ty: 32)

Vatanlarından göç etmek zorunda kalan mübadiller planlı ilerleyemeyen bir mübadele sürecinde yanlarına çok fazla eşya alamadan göç etmek durumunda kalmışlardır. Eserde mahrum edilme psikolojisi baskın olan mübadillerin bıraktıkları taşınmaz mallara Türklerin sahip çıkması üzerine isyan ettikleri görülmektedir. Mahrum bırakılma durumu ile beraber eski yerleşim yerine olan aidiyet bağı da etkilenmektedir. Mübadele kararının Rumların aleyhine olduğunu belirten dizeler de mevcuttur. Toplumsal beraberliğin tam tersi olan dışlanma unsurunun yaşandığı görülmektedir. Sosyal dışlanma kavramı bireylerin temel haklarının birçoğundan mahrum bırakılma hali olarak tanımlanmaktadır. Ülkede içinde mevcut olan sistemden ve dolaylı olarak toplumdan uzaklaştırılma durumudur (Kocabaş & Özdemir: 4).

“Neçe naçar aileler çatı dibinde yatıyor
 Bir lokmacık ekmek için gömleğini satıyor

Zavallı muhacir, fakir kalmış kimse bakmaz haline

Hiçbir sıkıştıran yoktur bir drahmicik eline

.....

Hastalıklar biri birini takip eder

Muhacir ahali tükənip biter

Mezarlıklar hep dolmuş taşıyor.

Nice aileler oturmuş hep ağlıyor” (Balta& Alpan, 2016)

Mübadele süreci ani bir çevre değişikliğini doğurmaktadır ve bu ani değişim bireyleri ve toplumu sosyal ve kültürel açıdan etkilemekle beraber sağlık problemlerini de beraberinde getirmektedir. Bu durum psikolojik sağlığı etkilediği gibi fizyolojik sağlık üzerinde de etkili olmuştur. Mevcut yaşam koşullarından vazgeçmek zorunda bırakılan ve yeni bir düzen oluşturma gayesiyle eskisinden farklı ve kötü şartlarda çalışmaya, yaşamaya başlayan mübadiller psikososyal stresle beraber epidemik salgınlardan etkilenmiştir (Tuzcu & Bademli, 2014: 58-59). Göç sürecinde oradan oraya taşınırken hastalanan, göç edilen bölgede çadırda ya da kulübede kalmak zorunda olduğu için, yeterli beslenemediği için hastalıklardan normalden daha kolay etkilenen yüzlerce mübadil bulunmaktadır. Eserde de hastalıkların kol gezdiğini ve hatta birçok ölümle karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

“Senin için ve sana vatanım

Sözüm

‘Sağlıcakla kal’ diyorum

İşte şimdi seni bırakıyorum

Bu acı anında

Son günün

Ayrılık zamanı geldi

Tatlı anam

Neden bize sessizce bakıyorsun da

Tesadüf edip

Tatlı bir sözünle

Avutmayıp bizi, acıya boğuyorsun

Ah! Aç ağzını

Ve bize dua et

Neden öyle sesiz bakıyorsun

Duanı etsene

Senin ciğerlerini yakan

O acıyı hissediyoruz

Sanki binlerce şey söylemek istiyorsun da

Sırların çok fazla

Ancak bizim suçumuz yok

Ve eğer mümkün olsaydı

Hep buralarda

Kalmaktı temennimiz

Can dostumuz Sinasos

Bizim suçumuz değil, vatanımız

Ayrılığımızın emrini

Yabancılar verdiler

Bizim köklerimizi sökseler de

Senin sıcak koynundan

Lanetimiz o diğerlerinedir

O Büyükler denen diğerlerine

Onlar, o büyük devletler

Yaktılar bu ateşi ve

Üzerimize attılar

Bir damla utanmak bilmeden

Biz burada
İlk defa gözümüzü açtık
Bir anne şefkati ile
Senin yanında büyüdük (ey vatan)

Biz senin ciğerlerinden kopup geldik
Anne sütünü
Kana kana içtik
Ve diğer bütün nimetlerini tattık.

Burada yetiştik
Ve ilk harfleri de senden öğrendik
İyi olan neyiz varsa
Sana borçluyuz biz.

Hiçbir zaman esirgemedin bizden
Onca güzelliklerini
Ne rüzgarını ne çiçeklerini

Ne bağlarını (üzüm) ne de sularını (Th.Takadopolou, 1982)

Mübadele sonrası kaleme alınan eserde vatan ve köken kavramlarının baskın olduğu görülmektedir. Vatanları olarak kabul ettikleri Sinasos'tan ayrılmalarını "*köklerinden sökülme*" olarak ele almışlar ve Sinasos'u ana kucağı olarak adlandırmaktadırlar. Eserlerde bulunan anne ve vatan temasının beraber değerlendirilmesi önceki eserde de ele aldığımız Jung'un görüşlerini destekler nitelikte olmuştur. Vatan kavramı annenin şefkatli ve korumacı tavrı ile ilişkilendirilmiştir. Anne kavramı ile kurulan ilişki göç sürecinin bireyde yarattığı yalnızlık hissini gidermenin bir yolu olarak da görülmektedir. Sinasos'tan ayrılmak zorunda olmaları durumlarından "*diğerleri*" olarak bahsettikleri İtilaf Devletleri'ni sorumlu tuttıkları görülmektedir.

“Büyük acı ve keder sardı beni
 Ve ağlamaya başladım, kara ağıtlar ile.
 Gelin hemşerilerim, köyümüzü görün.
 Güzelliğinden hiçbir şey kalmadı
 Nerede o sevinçler, halaylar
 Ve türküler nerede
 Nerede o kahkahalar
 Ve sofralar nerede.
 Gelin de bozgun nedir görün

Gelin de daha önce görülmemiş bir felaketi görün.” (Th.Takadopoulos, 1982)

Bireylerin göç sonrasında yeni çevrelerine uyum süreci birçok duyguyu da beraberinde getirmektedir. Göhler’e göre (1990) (İlgar & Coşkun İlgar, 2015: 167) göç etme sonucunda oluşan duygulardan biri de özlem duygusudur. Özlem duygusu eski yaşantısında bulunan ya da farklı nedenlerle bulunmayan her detayı özler ve bu duygu kimliğinin bir parçası haline gelir. Mübadele sonrası yaşanan durumun ele alındığı ağıtta mübadelenin felaket olarak adlandırıldığı ve eski yaşantılara özlemin konu alındığı görülmektedir.

“Gece, kahpe gece, güneş de battı
 Ve Sinasosumuz ıssız kaldı
 Delikanlılar ve gelin kızlar gittiler
 Ne güzel kızlar vardı
 Analar da çocukları ile gitti
 Çileli yaşlı kadın ve erkekler
 Papazlar da kutsalları ile gittiler
 İlahi okuyanlar ve öğretmenler öğrencileri ile
 Oraya uzaklara, bilinmeyene gittiler
 Güzel evler terkedildi
 Mermer döşemeli bahçeler
 Elma yüklü
 Bahçeler de kala kaldı

Üzümlerle dolu
 Bağlar da kaldı
 Dünyaca ünlü
 Okullarımız da kaldı
 Gümüş işlemeli
 Kiliselerimiz de kaldı
 Çok iyi manastırlar da bırakıldı
 Sevdiklerimizin ve büyüklerimizin
 Kemikleri de kaldı
 Siyah kuşlar ve siyah kırlangıçlar toplandılar da
 Bizim acı, kara kaderimize ağladılar.
 Ağıt yakıp acı türküler söylüyorlardı
 Sert bir kuzey rüzgârı esti
 Sert fırtına koştı ve buradaki bütün Rumluğu söktüp attı
 Bütün köyleri, kiliseleri ve manastırları ıssız bıraktı
 Gece, kahpe gece, güneş de battı
 Ve Sinasosumuz ıssız kaldı
 Onu gece ve karanlık örttü.” (Th.Takadopoulos, 1982)

Nüfus mübadelesi halkların değişimini temel alan bir değiş tokuş sürecidir. Bu süreç planlanmış bir göç süreci gibi görünse de mübadil halk için kabullenilmesi güç bir durum olmuştur. Bu güçlük ise mübadillerinde göç ettikleri yerleşim yerlerine götürdükleri taşınabilir eşya tercihlerini etkilemiştir. Mübadillerin beraberinde götüremedikleri taşınmaz yapılara özlem ise ağıtta da görüldüğü gibi mübadele sonrasında da devam etmiştir. Sinasos halkının mübadele öncesinde de kutsal yapılara, evlere, yapılarda bulunan işlemelere ve bu yapılara anlam kazandıran yazıtlara önem vermekte olduğu bilinmektedir. Bu önem mübadele sonrası özleme dönüşmektedir. Bu özlem duygusu mevcut yaşantılarına aidiyeti zorlaştıran unsurlardan olmakla birlikte kültürlerinin devamlılığını sağlamaları için geliştirdikleri bir motivasyon kaynağı olarak da görülmektedir.

“Ey Hamiler Merhamet İdiniz Siz
Altı yüz senedir istiklalîyet için çalıştık

Eza cefa felakete alıştık

Anatolda (Anadolu) birbirimize karıştık

Düşe kalka Yönanistan’a yapıştık

Duyuldu dünyada muhacir şanımız

Hibe olup gitmektedir aziz canımız

Sefalet perüşaniyetden bıkdı canımız

Acaba ne olacak ya Rab halkımız

Hak denilen leye gönül bağladık

Adalet uğruna pek çok ağladık

Nazaretden (nezaret) nazarete taban yağladık

Halimizi arz idecek kadı bulmadık

Ana baba yavrusını yitirmiş

Zalim Kemal kuzuları bitirmiş

Zeman bizi bu hallere getirmiş

İflaksız (iflahsız) dertlere düşmüşüz biz

Ey hamiler, merhamet idiniz Siz.” (Estukyan, 2016)

Rumlar ve Türkler Anadolu coğrafyasında yıllarca aynı köylerde yaşamış iki millettirler. Hal böyle olunca eserde Türkçe konuşan Karamanlı Rumların Müslüman Türklerle beraber geçtikleri süreçten ayrıştırmalarına neden olan isyan belirtilmiştir. Eserde yer alan dini öğeler Müslüman tanıdıklarıyla olan etkileşiminin anlaşılması için önemli nüanslardandır.

“Efendiler açıktayım bir çareme bakınız
 Ahvalimi dertlerimi bakışımından çakınız
 Kara kışta ocağımızı biraz olsun yakınız
 Aranızda anlaşın da sağlam kurun temeli
 Bu memleket olmalıdır hepimizin emeli”

Mübadillerin mübadele sonrası en büyük kaygılarından biri eski “*vatanlarını*” mübadele ettikleri yerleşim yerlerinde yeniden inşa edebilmek olmuştur. Bu inşa etme durumu sadece yapıların tekrar oluşumunu kapsamamaktadır. Geleneklerini, örf ve adetlerini, şarkılarını, türkülerini, dillerini mübadele ettikleri ülkelere taşıyarak yeni bir vatan kurma eğiliminde olmuşlardır. Vatan olma eğiliminin en büyük sebebi ise Yunan milli birliğinin içerisinde asimile olmadan bir milli yapı oluşturmayı esas almalarıdır. Her ne kadar asimile olmamaya yönelik psikolojik tepkiler gösterebilirler de baskın kültürün etkisi, mevcut siyasi düzen içerisinde kendilerine yer bulamama ve yeterince sahiplenilmeme gibi etkiler zaman içinde milli fikirleri etkilemiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada mübadele dönemi öncesi Nevşehir'in Sinasos adı verilen yerleşim yerinde yaşayan halkın 1923 yılında ilan edilen zorunlu göç kapsamında Yunanistan'a yerleşmesi ve bu siyasi kararın sonuçlarının insan yaşamı ve deneyimine etkisi incelenmiştir. Çalışma kapsamında ise 1923 mübadele döneminde Türkiye'den Yunanistan'a zorunlu göç ettirilen insanların deneyimlerinin soyut ve somut kültürel öğelere yansımaları göç psikolojisi açısından incelenmiştir. Bu kapsam Yunanistan'da bulunan Nea Sinasos yerleşimi bağlamında daraltılmıştır. Literatürde bulunan kaynakların çoğunlukla Yunanistan'dan Türkiye'ye göç eden mübadillerin uyum sürecini ve kültürel yansımalarını kapsadığı görülmektedir. Bu kapsamda çalışma mübadele sürecini Nea Sinasos bağlamında daraltan ve mübadele sürecinin kültürel yansımalarının psikososyal açıdan değerlendirilmesi bakımından literatürde önem arz etmektedir.

Göç kavramı, sadece yer değiştirme anlamına gelmemektedir. Bundandır ki geçmişten günümüze çeşitli disiplinler tarafından incelenmiştir. İncelenen disiplinler sonucunda ve ortaya çıkan veriler ışığında göç sürecinin bireylere olan etkilerinin azımsanmayacağı söylenebilmektedir. Coğrafi yer değiştirme sürecinin ekonomik, sosyal, siyasal, psikolojik, fizyolojik vb. etkileri mevcuttur. Bu etkilerin göç çeşitleri kapsamında değerlendirildiğinde her göç çeşidinin genellikle birden fazla disiplini etkilediği görülmektedir. İş/emek göçü yapan bireylerin baskın olarak etkilendiği disiplin ekonomik ve sosyal etki olurken mübadele göçü ile zorunlu olarak yer değiştirmiş bireyin siyasi etkiyle beraber ekonomik, psikolojik ve fizyolojik etkilerin tamamından etkilendiği görülmüştür.

Bu çalışmada 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi dış göç kapsamında bulunan mübadele göçü kapsamında incelenmektedir. 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi göç kavramına daha politik bir açıdan yaklaştığı için Göç Sistemleri kuramı ile örtüşmektedir. Göç Sistemleri kuramı göç alan ve veren ülkeler arasında bir göç zinciri oluşabileceğini savunur (Gülpınar, 2012: 76). Kuram göç alan ve göç veren ülkelerin

birbirlerine olan konumsal yakınlıklarının ekonomik ve politik iletişimlerini etkilediğini savunmaktadır (Ela Özcan, 2014: 201).

Sadece yaşanan yerin değiştirilmesi durumu göçü tanımlamamıza yalnız başına yetmemektedir. Göç psikososyal bir unsurdur, yerleşim yeri değişikliği ile birlikte bireyin toplumsal çevresini ve sürece adaptasyonunu da birinci unsur olarak etkilemektedir. Netice olarak göç kavramı bireylerin sadece bedenen yaptığı bir hareketten ziyade derin anlamları ve yansımaları olan benlik ve kültür aktarımı olarak adlandırılır ve sancılı, dinamik bir süreçtir. (Dağaşan & Aydın, 2017: 739). Göç sonucunda yaşanan yerin değişmesiyle beraber yaşam koşullarının da değişmesi kişinin farklı bir çevreye uyum sürecini geciktirmiştir. Uyum süreci geciken bireylerde yalnızlaşma, kendini yaşantılardan yalıtma, benlik saygısının ve kimlik bütünlüğünün sarsılması, aidiyet duygusunun oluşmaması gibi psikososyal etkilenmeler görülür. Gelecek yaşantıların belirsizliği, sosyal desteğin eksilmesi sonucu oluşan hayal kırıklığı kaygıya ve depresyona sebep olmaktadır. Bu durumlar ise beraberinde uyku problemleri, duygusal patlamaları iştahsızlık, odaklanma problemleri ve baş ağrısını gibi psikosomatik belirtileri beraberinde getirir (Arslan & Çakı, 2019: 103). Yaşadıkları travmanın büyüklüğüne göre sonrasında Agorofobi, Akut Stres Bozukluğu (ASB) ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) görülme ihtimali yaygındır ancak bu gibi durumlarda müdahale edilemeyen göçmenler süreci kendi başa çıkma mekanizmalarıyla yönetmektedirler. Her bireyin baş etme mekanizması aynı şekilde işlememektedir. Bu yüzden ki bazı bireyler göçün yarattığı travmaları daha rahat atlarken bazı bireyler derinden etklenir. Göç hali, göçmenlerin yeterince beslenebilmesinin ve hijyenik koşullarda hayatını sürdürebilmesinin önüne geçmektedir. Mevcut koşullarda oluşan sağlık açıkları kızamık gibi çeşitli deri hastalıklarının, Tüberküloz, HIV ve SARS gibi bulaşıcı hastalıklarının, solunum yolu hastalıklarının, sindirim sistemi hastalıklarının ve vitamin eksikliğinin artmasına zemin oluşturmuştur. (Arslan & Çakı, 2019: 104) Mübadele göçünde psikolojik ve fizyolojik sağlığı derinden etkileyecek göç türlerinin başında gelmektedir.

Mübadele'nin tarihi, göçün tarihi kadar eskilere dayanmasa da Türk tarihinin önemli siyasi dönüm noktalarının belirleyicisi olmuştur. Türk tarihinde birden fazla mübadale yaşanmıştır ancak en kapsamlı mübadele çalışmamızın kapsamı dahilinde olan Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi olmuştur. Lozan Antlaşması maddelerinde mutabık kalınma durumu sancılı gerçekleşse de sonunda mutabık kalınmış ve Lozan Görüşmeleri devam ederken zorunlu mübadalenin kararının netleşmesi adına Ülke ve Askerlik Komisyonunun desteğiyle 1923'te "*Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Mukavelename ve Protokol*"ü imzalanmıştır (Çapa, 2001: 29-30). Protokolün imzalanmasıyla beraber Türkiye'de yaşayan Rumların protokol kapsamında bulunan bir kısmı ile Yunanistan'da bulunan Türklerin mübadelesi onaylamıştır.

Türkçe konuşan Karamanlılar kendilerini Türk olarak görmelerine rağmen nüfus mübadelesi kapsamında değerlendirilmiş ve Yunanistan'a mecburi olarak göç etmişlerdir. Hiritisyanlığı benimseyen ve Türkçe konuşan Karamanlıların kabul ettiği dini unsurlar milli kökeninden baskın olarak değerlendirildiği için mübadele kapsamına girmekten kaçamamışlardır. Karamanlıların Türklüklerini Bizans İmparatorluğundan itibaren kanıtlayabilmek için çabalamaları ancak komşuları tarafından bile Rum olarak görülmeleri, azınlık olarak düşünölmeleri Anadolu'da verdikleri büyük bir sınavdır. Bu varoluş sınavına dilini bilmedikleri bir memlekette yaşamlarını sürdürebilme kailesi eklendiğinde çalışmamızda bahsettiğimiz psikolojik ve fizyolojik sağlığı etkileyen unsurların hayatlarını ne kadar etkilediğini görebilmekteyiz. Mübadele süreci başlı başına yıkıcı bir süreç iken vatanında azınlık sayılan ve yine Yunanistan'a gönderildiğin de mübadil olan Karamanlılar sürecin ekonomik ve psikolojik baskısını fazlaca hissetmiş ve bunu çeşitli şekillerde yansıtmışlardır. Türkçe konuşmaları ve Türk örf, adet ve geleneklerine bağlı bir şekilde hayatlarını idame ettirmeleri mübadele ile göç etmek zorunda bırakıldıkları Yunanistan'da uyum sağlamada zorlanmalarına neden olmuştur. Göç hali ve mevcut düzenin değişmesi durumunun yaratmış olduğu uyum sorunu V eğrisi uyum görüşüne göre değerlendirilmiştir. Göç etme sürecinin ilk aylarından itibaren bireylerin uyum sorunu yaşamaları ve bu yüzden eski yerleşim alanlarını ve kültürel unsurları hatırlatacak çeşitli adımlar atmışlardır. Zaman geçtikçe

aidiyet duygularının pekişmesiyle kültürleşme sürecine girilmiş ve yaşamlarında her iki kültürün unsurlarına da yer vermeye başlamışlardır.

Türkçe konuşan Karamanlı halkın bu sancılı süreci çeşitli somut kültürel yansımalarda hayat bulmuştur. Bu yansımalar yerleşim yerlerine ve önemli merkezlerine verdikleri isimleri etkilemektedir. Özlemine çektikleri Anadolu'da bulunan köylerinin, köylerde bulunan kiliselerinin, anıtlarının isimlerini yaşatma arzusu kültürel devamlılığı sağlamaktadır. Bir diğer yansıma ise mimariye yansıyan kültürel ayrıntılardır. Doğdukları, büyüdükları toprakların adeta bir kopyasını kurmaya çalışan mübadiller yerleşimin kurulacağı bölgenin konumunu, yerleşim yerinin yapısını, görsel mimarisini ve yazılı mimarisini adeta taşıdığı görülmüştür.

Çalışmamız ışığında Sinasos köyünün benzer nüanslarla dolu alternatifi Nea Sinasos, bu örnekler kapsamında incelenmiştir. Kültürel yansımanın gözlemleyebileceğimiz bir diğer örneği ise eserler olmuştur. Çalışmamızda bahsettiğimiz amaçlar doğrultusunda sorduğumuz temel sorular mübadele döneminde zorunlu göçe maruz bırakılan Nea Sinasos'ta yaşayan halkın göç sonrası yaşadıkları zorlukların neler olduğu, bu zorluklarla nasıl baş ettikleri ve baş etme sürecinin psikolojik ve kültürel yansımalarının neler olduğu olmuştur. Yunanistan'a göç eden mübadiller her ne kadar eski yaşantılarına sıkı sıkıya bağlansalar da zaman içinde asimile olarak Yunan milli birliği içinde erimişlerdir.

Mübadillerin psikolojik hezeyanlarını, sarsıcı deneyimlerini ve mecburi kabullenişlerini görebildiğimiz ağıtlar, şiirler, türküler bulunmaktadır. Ortaya konulan bu eserler hissedilen özlemin edebi dışı vurumudur. Bu dışavurum hali ise psikolojide katarsist kavramıyla ele alınmaktadır. Eserlerde stres faktörü, mahrum bırakılma sonucu meydana gelen sosyal dışlanma, baskın kültüre karşı gösterilen direnç, toplumsal ayrışma, bitirilmemiş işlerin doğurduğu yarım kalmışlık hissi, geçmiş yaşantılara ve mekanlara duyulan özlemin yarattığı adaptasyon sorunu, mübadil kimliğinin yarattığı ait hissedememe gibi birçok psikososyal stres faktörü görülmektedir. Eserlerde Türkçe'yi halk ağzı ile kullanmaları kimlik devamlılığını sağlamak için önem taşımaktadır. Dil özelliklerinin korunması ise baskın kültür hakimiyetine karşı gösterilen

bir tepki olarak ele alınabilir. Tüm bu eserlerden görmekteyiz ki uyum çabası içinde vatana özlemi ve zorunlu mübadelenin yarattığı travmaları düşüncelerinin yansıması olan eserlerinde ve yapılarında da yansıtabilmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ağanoğlu, H. Y. (2001) *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Tarihi Göç*, Kum Saati Yayınları: İstanbul.
- Ağca, F. (2006). Hristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı Ağzı Üzerine . *Türkbilig* , 3-18.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi* , 58-83.
- Anzerlioğlu, Y. (2013) Tarihi Verilerle Karamanlı Ortodoks Türkler". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi / 5*: 171-187 .
- Arslan, N., & Çakı, N. (2019). Uluslararası Göçün Bireyin Sağlığı Üzerindeki Etkisi ve Türkiye'de Sunulan Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bir İnceleme. 5. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi (s. 101-108). Ankara: Asos Yayınları.
- Arslaner, Ö.S (2016) Yunanistan ile Mübadelenin Nedenleri ve Sonuçları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeni Yüzyıl Üniversitesi. İstanbul.
- Aysal, N. (2017), Türk-Rum Nüfus Mübadelesi: Ortodoksların Anadolu'dan Zorunlu Göçü, V11. Uluslararası Canik Sempozyumu, 17-19 Şubat 2017.
- Balta, E. (2007), "Sinassos-Mübadelenin Önce Bir Kapadokya Kasabası", Bir Zamanlar Yayıncılık, İstanbul.
- Balta, E.& Alpan, A.S. (2016) *Muhacirname Karamanlı Muhacirler İçin Şiirin Sedası*, Istos Yayınları, İstanbul.
- Bartram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). Göç Meselesinde Temel Kavramlar.(Çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay). Hece Yayınları .(2014).
- Bayraktar, H. (2007). Kırım ve Kafkasya'dan Adana Vilayeti'ne Yapılan Göç ve İskânlar (1869-1907). *Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı: 405*. 405-434.

- Benlisoy, F. (2001). “Türkiyadan Kaldırdılar Bizleri/Kan Ağlıyor Hepimizin Gözleri”.
Toplumsal Tarih 150: 48-51.
- Berk, Ö.(1990) Ev Pansiyonlarda Standart Oda Üretimi Araştırması ve Mustafapaşa(Sinasos) Örneği.(Yüksek Lisans Tezi).İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul.
- Bingöl, T. (2020). Göçün Psikolojik Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Van.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2017). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 9-32.
- Budak, Ö. (2010). Mübadele Meselesi ve Lozan’da Çözümü. *Karadeniz Araştırmaları* , 129-142.
- Candır, Z., Çelik, Y. (2019). Gestalt Bakış Açısıyla Edebiyat Eleştirisi- Bir Uygulama: Servi, Sabahattin Ali. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 426-447.
- Çakı, A. (2018) Geçmişten Bugüne Türkiye’nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi. (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi. Karaman.
- Çakmak, S. (2022). Psikoterapi Olarak Taziye: Grup Dinamiği ve Katharsis. *Sanat ve İnsan*, s. 25-43.
- Çapa, M. (2001). Mübadele’de Kızılay (Hilal-İ Ahmer) Cemiyetinin Rolü. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 29-30.
- Çağlayan, S. (2015). Suriye Savaşı ve Suriyeli Göçmenler: Teori ve Kavramsal Anlama Çabası. *Sosyoloji Divanı Dergisi*. Cilt: 3. Sayı:6, ss: 193-209.
- Çelik, C. (2012) Din Sosyolojisi. Grafiker Yayınları:Ankara
- Çetin, N. (2010). 1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi . *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 149-172.

- Dağaşan, E. ve Aydın, S. (2017). Geçmişten günümüze göç II. Göçün sosyal hayata yansımaları: 93 Harbi Dönemi'nde Oltu'dan Tokat'a bir göç hikayesi (ss.737-745). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Davulcu, M. (2014) Mustafapaşa (Sinassos) Kasabası Konut Kültürünün Halkbilimsel Açından İncelenmesi. *Bilim ve Kültür-Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(5), pp. 46-73.
- Demirbaş, H., & Canatan, A. (2021). Tamamlanmamış / Bitirilmemiş İşler: İleri Yetişkinlik Döneminde Tamamlanmamış İş Tamamlamaya Örnek Bir Uygulama. *Kesit Akademi Dergisi*, s. 335-343.
- Derin, G. (2020). Travma ve Göç: Bir Gözden Geçirme. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 5 (2), 46-55. DOI: 10.46628/itbhssj.816859
- Develioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- Dönmez Kara, C.Ö. (2015) Göç Bağlamında Uluslararası İş birliği ve Türkiye'nin Politikaları. (Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale.
- Doğan, E., & Karahasanoglu, S. (2017). Yunanistan'da Mübadilliğin Kültürel Simgesi Anadolu Türküleri: Konyalı Türküsü. *Porte Akademik*, 116- 133.
- Dündar, F. (2008) *Modern Türkiye'nin Şifresi-İttihat ve Terakki'nin Etnisite Mühendisliği (1913-1918)*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2016). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 9-22. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/birtop/issue/29486/316342>
- Ela Özcan, E. D. (2014). *Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme*. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Eraldemir, Z. (2013). Türkiye'de Göç Sorunu Göçlerin Sosyo- Ekonomik Yansımaları: İskenderun- Dörtyol Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi. Hatay.

- Erol, M., & Ersever, O.G. (2014) Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. KHO Bilim Dergisi, 47-68.
- Estukyan, V. (2016) Kaybolan Karamanlıcanın hikâyesi ve muhacirlerin şiirleriyle Mübadele. Erişim Adresi: <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/15398/kaybolan-karamanlicanin-hikyesi-ve-muhacirlerin-siirleriyle-mubadele>
- Gencer, A. & Özel, S. (2014) Türk İnkılap Tarihi. İstanbul, Der Yayınları. İstanbul
- Göhler, G., (1990). “Die gesundheitliche Situation und die daraus resultierenden probleme der türkischen Migranten/innen in der Bundesrepublik Deutschland”, Türkische Migranten in der Bundesrepublik Deutschland-Federal Almanya’da Göçmenler, Band II, Köln: Önel Verlag,
- Günay, E., Atılğan, D. & Serin, E. (2017). Dünyada ve Türkiye’de Göç Yönetimi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 37-60 .Retrieved from <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/pub/issue/33603/372918>
- Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 4*, ss. 53-87.
- Halaçoğlu, A. (1990) Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912–1913) (Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara
- Hçhc Asia Minor Travel Seminar: Center For Asia Minor Studies, Athens, Greece.(2016, September 12. Erişim adresi <https://asiaminortravelseminar.wordpress.com/author/kourtiss/>
- Hirschon, R. (2000); *Mübadele Çocukları*, Çev. Serpil Çağlayan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları. İstanbul.
- İlgar, M. Z., & Coşgun İlgar, S. (2015). Göç ve göçmenliğin psikolojik yansımaları (Vatansız vatandaş olmak). Disiplinler arası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu 2015, 159–177. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- IOM. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. R. Perruchoud ve J., R. Cross (Ed.), Uluslararası Göç Hukuku içinde (s. 85), 2. Baskı, No: 31.

İlbars, Z., Temren, B. (2003) Kültürel Boyutta Mustafapaşa. Ankara: Tüksev Yayınları.

Jung, C. G. (2003). Dört Arketip. İstanbul: Metis Yayınları.

Kaplan,L.(ty)ElvedaSinasonKaramanlılar.http://www.karadenizrumeli.com/Icerik/Dosya/www.karadenizrumeli.com_669_PN2E06HB_mubadele_ile_gelenler_cesitli_sorunlarla_karsilasmaktadirww_1.pdf

Kara, B. (2010). Dramatik Bir Huzur Mücadelesi: Mübadele. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ,5(1),187-198.Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2815/37879>

Karakaya, H. (2020). Türkiye’de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. Fırat Üniversitesi, 94-130.

Karataş, M. (2004) Türk-Yunan Mübadelesi 1923-1925.(Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.

Kayam, H. C. (1993) “Lozan Barış Antlaşmasına Göre Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun TBMM’de Görüşülmesi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: IX, Sayı: 27.

Kıracı, M. (2006) Cumhuriyet Döneminin İlk Göçü: Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi. Edirne.

Kocabaş, E., & Özdemir, S. Uluslararası Göç Sorunsalının Sosyal Dışlanma Bağlamında Kadın Psikolojisine Etkisi; Tekirdağ Bölgesindeki Suriyeli Sığınmacı Kadınlar Örneği.

Koçak, Y., ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3. ss.163-185.

Kodaman, Ö. (2008). Türkiye ile Yunanistan Arasında Nüfus Mübadelesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.

- Kurt, H. (2006) Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C:4, S:1, 148-178.
- Meray, S. L. (1970). *Lozan Barış Tutanakları-Belgeler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Nur, R. (1967). *Hayat ve Hatıratım*. İstanbul.
- Orakçı, M. (2018) *Karamanlıca Kaynaklarda Türkçe Konuşan Ortodokslar ve Türk-Yunan İlişkileri (1897-1930)*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi. Ankara.
- ORSAM Raporu (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*. Rapor No: 123, Ankara.
- Öğler, A. (2013). "Karamanlı Ortodoksların İzinde (16. Gavustima)", Erişim Adresi: <https://www.ademogor.com/karamanli-ortodokslarin-izinde-16-gavustima/>
- Öksüz, H. (2000) "Türk-Rum Nüfus Mübadelesinin Sebep ve Bazı İstisnaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 48, S. 753-769.
- Önder, S. (1991). *Meclis-İ Vükela Mazbatalarında Türk-Bulgar Mübadelesi*. Anadolu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi , 207-225.
- Örnek, S., & Nahya, N. (2017). *Yeniden Tanımlanan Bir Mübadil Kimliği: Kapadokyalı Rumlarda Aidiyet ve Kendini Tanımlama*. Mübadelenin 94. Yılı Anısına Uluslararası Mübadele Sempozyumu (ss. 293-306). Tekirdağ: Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi.
- Özbek, Y., 2017. *Sinasos (Mustafapaşa) Duvar Resimlerinde Tarihi Bir Konu: Otsu Vakası*. *Mediterranean Journal of Humanities*, 7(2), pp. 359-365.
- Özdemir, M. (2008). *Türkiye'de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu Örneği*. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Özer, İ. (2004) *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ekin Kitapevi Yayınları: Bursa

- Özgün, C., & Hamaloğlu, İ. (2019). Mübadele Deneyimi ve Amerikan Basınında Türk-Yunan Nüfus Mübadelesine İlişkin Tespitler. H. Karabağ İçinde, Mübadele Göçmenleri ve Bursa (S. 56). Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları.
- Özgür, N. (2019). Bulgaristan Göçmeni Yetişkinlerde Travmanın Kuşaklar Arası Aktarımı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkide Sosyal Desteğin Rolü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pekak, M. S., 2008. Mustafapaşa (Sinassos) ve Aziz Nikolaos Manastırı. Edebiyat Fakültesi Dergisi, 25(1), pp. 199-217.
- Pekak, M. S., 2009. Kappadokia Bölgesi Osmanlı Dönemi Kiliseleri: Örnekler, Sorunlar, Öneriler. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, 26(2), pp. 249-277.
- Pekak, M. S. (2009). Mustafapaşa (Sinassos), Konstantin ve Helena Kilisesi, Kilise I, Kilise II, Kilise III, Kilise IV. Edebiyat Fakültesi Dergisi , 163-186.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. Türkiyat Araştırmaları , 33-44.
- Sayan, K. (2021). Zorunlu Göç Deneyimi ve Psikolojik Dayanıklılık İlişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi. Ankara.
- Sayıl, I., Berksun, E. O, Palabıyıkoglu, R., Devrimci-Özgüven, H., Soykan, Ç. ve Haran, S. (2000). Kriz ve krize müdahale. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sepetçioğlu, T. E. (2014). İki Tarihsel Eski Kavram, Bir Sosyo-Kültürel Yeni Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir? Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi , 49-83.
- Sezer, S. (2012) *Lozan ve Mübadele*. T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi, Atatürk ilkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları: İstanbul.
- Söylemez, M. (2019). Göç Türküleri: Yunanistan Mübadilleri Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 2544-2563.

- Stamatopoulos, K. (T.y.). Kapadokya-Sinasos'da Günlük Hayat. Kapadokyadaki Sinasos, Basılmamış Ter. Ertuğrul Malçok T.y.
- Şakiroğlu, M.H. (1974). Salaville Sévérien Ve Eugène Daleggio, Karamanlidika, Bibliographie Analytique D'ouvrages En Langue Tur Que İmprimés En Caractères Grecs, Iıı, 1866-1900, (= Karamanlidika, Yunan Harfleri İle Basılı Türkçe Kitapların Açıklamalı Bibliografyası, Iıı. Cilt, I 866- I Goo),. *Bellekten*, 38(), 757-765
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2015). Genel Açıklamalı Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- Tekin Yılmaz, T. (2005) Göç'ün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Van.
- Terzioğlu, S. (2020) 1923 Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi Neden Olduğu Sosyo Ekonomik Kriz ve Günümüze Yansımaları Siyaset Bilimi ve Ekonomi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Rumeli Üniversitesi. İstanbul.
- Tevfik, İ. (2014) İnsan ve Mekan Yüzüyle Mübadele: 1923'ten Bugüne Zorunlu Göç. İnkılap Kitabevi. İstanbul
- Th.Takadopolou, L. (1982). Kaybolan Sinasos. Atina.
- Topcu, S., & Beşer, A. (2006). Göç ve Sağlık. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 37-42.
- Tuzcu, A., & Bademli, K. (2014). Göçün Psikososyal Boyutu. Psikolojide Güncel Yaklaşımlar , 55-66.
- Ulubay, S. (2021) Mübadele Olgusu Bağlamında Yerinden Edilenin Mekân Üretme ve Yer Kurma Pratiği Üzerine Bir Değerlendirme (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul.
- Ulubay, S., & Önal, F. (2021). Mübadele Sürecinin Yer(leşim) Kurma Pratiği: Sinasos (Mustafapaşa) - Nea Sinasos. *Mimarlık Dergisi* , 70-76.

Yalçın, O.(2007) Nevşehir-Mustafapaşa Beldesi Sivil Mimari Eserleri Üzerindeki Bezemeler.(Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi. Kayseri.

Yüce, N. (2011). Karamanlı Türkleri . Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi , 42 (42) , 155-164 . Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/İutded/İssue/17028/177809>